

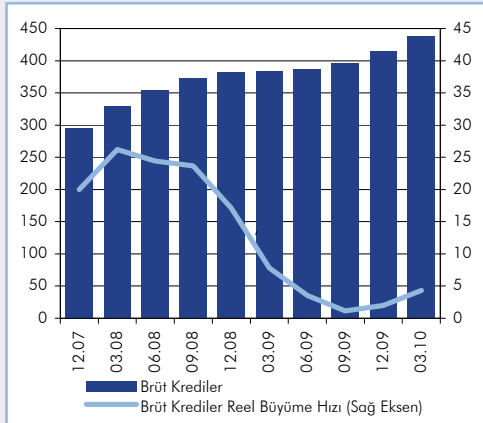
III. BANKACILIK SEKTÖRÜ RİSKLERİ

III.1. Kredi Riski ve Senaryo Analizi

III.1.1. Kredi Riski

Küresel finansal krizin etkilerinin sınırlandırılması amacıyla alınan tedbirlerin katkısıyla iktisadi faaliyetin canlanması, bankaların risk algısının iyileşmesi ve kredi faiz oranlarının düşük bir seviyede seyretmesi, 2009 yılı son çeyreğinden bu yana kredi artış hızında gözlenen kademeli toparlanmanın devam etmesini sağlamıştır. Firmaların borç ödeme kapasitesinin görece olarak güçlenmesi ve istihdama ilişkin olumlu gelişmelerin yaşanması ise tahsili gecikmiş alacakların (TGA) artışını durdurmuştur.

Grafik III.1.
Brüt Kredilerin Gelişimi (Milyar TL,%)^{1,2}

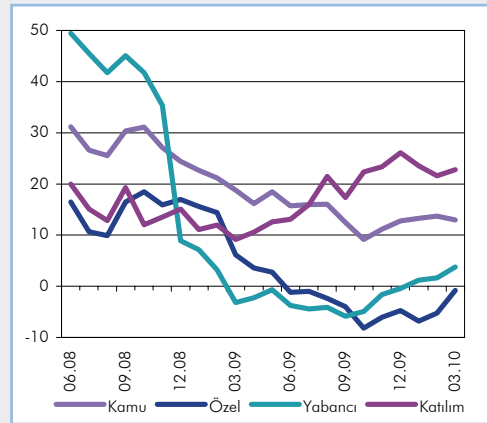

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.2.
Grup Bazında Brüt Kredilerin Reel Değişimi (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Küresel krizin etkilerinin ülkemize yansmasıyla birlikte, bankacılık kesimince kullanılan kredilerin artış hızında gerileme yaşanmıştır (Grafik III.1). Banka grupları itibarıyla incelendiğinde, tüm banka gruplarında yaşanan bu gerilemenin kamu bankalarında sınırlı kaldığı, yabancı ve özel bankalarda ise daha hızlı yaşandığı gözlenmiştir. Katılım bankalarının kredi artış hızı ise çok sınırlı bir düşüşten sonra diğer banka gruplarının aksine, faizli enstrümanlara yatırım yapamamalarının da etkisiyle, yükselmiştir. 2009 yılının son çeyreğinden itibaren iktisadi faaliyette yaşanan olumlu gelişmelere paralel olarak tüm banka gruplarında kredi artışı hızlanmış ve brüt kredi hacmi 2010 yılı Mart ayı itibarıyla 438,2 milyar TL'ye ulaşmıştır (Grafik III.1 ve Grafik III.2).

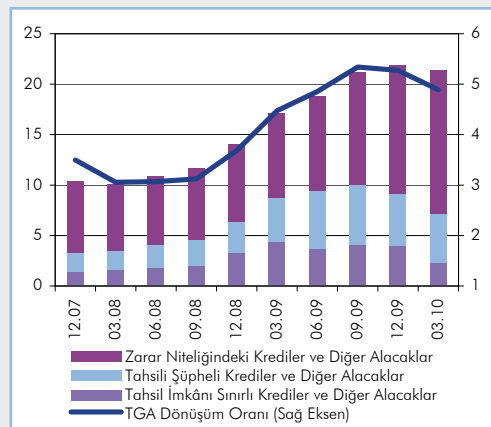
Tablo III.1. Seçilmiş Kredi Oranları¹ (Milyon TL, %)

	2007	2008	2009	03.10
İlk 5 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	162.452	211.543	216.948	230.736
Toplam Brüt Krediler İçindeki Pay	54,9	55,5	52,3	52,6
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,8	3,7	4,7	4,1
Brüt Kredi / Mevduat	88,8	89,4	67,8	69,0
Karşılık / TGA	89,5	84,8	90,2	88,9
İlk 10 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	236.833	309.321	331.379	351.606
Toplam Brüt Krediler İçindeki Pay	80,0	81,1	80,0	80,2
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,6	3,5	5,1	4,6
Brüt Kredi / Mevduat	77,2	79,0	74,8	75,9
Karşılık / TGA	89,4	83,5	87,8	86,7
Sektör				
Brüt Kredi Toplamı	295.962	381.497	414.473	438.249
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,5	3,7	5,3	4,9
Brüt Kredi / Mevduat	82,9	83,9	80,5	82,0
Karşılık / TGA	86,8	79,8	83,6	82,9

Kaynak : BDDK-TCMB

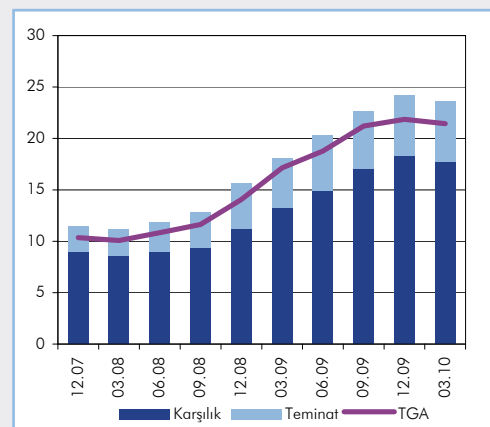
(1) Toplam brüt kredilerine göre ilk 5 ve 10 banka alınmıştır.

2008 yılı sonundan itibaren gerilemeye başlayan mevduatın krediye dönüşüm oranı, kredilerdeki toparlanmaya bağlı olarak 2010 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 82 düzeyine yükselmiştir (Tablo III.1). İlk 5 bankanın kredi/mevduat oranının 2009 yılı sonunda gerilemesinde, yüksek mevduat tutarına sahip bir kamu bankasının en yüksek kredi portföyü bulunan ilk 5 banka arasına katılması da etkili olmuştur.

Grafik III.3. Tahsili Gecikmiş Alacakların (TGA) Gelişimi (Milyar TL, %)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TGA'ya Dönüşüm Oranı = Brüt TGA / Brüt Kredi

Grafik III.4. Tahsili Gecikmiş Alacaklar, Ayrılan Karşılıklar ve Alınan Teminatlar (Milyar TL)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Teminatlar ilgili yönetmelik kapsamındaki oranlar üzerinden dikkate alınmıştır.

2009 yılı Kasım ayında en yüksek seviyesi olan 21,9 milyar TL'ye ulaşan TGA tutarı, bu dönemden sonra özel kesimin borç ödeme kapasitesinin artması, TGA'ların bir kısmının varlık yönetim şirketlerine satılması, aktiften silinmesi ya da tahsil edilmesi nedeniyle sınırlı da

olsa gerilemeye başlamış ve 2010 yılı Mart ayında 21,4 milyar TL olmuştur. Ayrıca, 2009 yılı Ekim ayında yüzde 5,4 seviyesine ulaşan TGA'ya dönüşüm oranı, TGA'lardaki gerilemenin yanı sıra kredi hacmindeki artışın da etkisiyle 2010 yılı Mart ayında yüzde 4,9'a düşmüştür (Grafik III.3). Bankacılık sektöründe uygulanan yüksek karşılıklandırma politikası kredi riskinin yönetimi açısından olumlu değerlendirilmektedir (Grafik III.4).

Ekonomik büyüme, istihdam ve kredi hacmine ilişkin olumlu göstergeler dikkate alındığında, TGA'ya dönüşüm oranlarındaki düşüş eğiliminin önümüzdeki dönemde de devam edeceği düşünülmektedir.

Tablo III.2. Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı (%)

	2007	2008	2009	Son veri
ABD	1,4	2,9	5,4	Aralık
Avusturya	2,2	1,9	2,3	Eylül
Belçika	1,1	1,7	2,7	Aralık
Brezilya	3,0	3,1	4,5	Ekim
Bulgaristan	2,1	2,5	6,0	Eylül
Çek Cumhuriyeti	2,8	3,3	5,3	Aralık
Estonya	0,4	1,9	5,2	Aralık
Hırvatistan	4,8	4,9	6,4	Eylül
İngiltere	0,9	1,6	3,3	Haziran
İrlanda	0,8	2,6	7,5	Eylül
İspanya	0,9	3,4	5,1	Aralık
İsveç	0,6	1,0	2,0	Aralık
İtalya	4,6	4,9	6,2	Haziran
Letonya	0,8	3,6	16,4	Aralık
Litvanya	1,0	4,6	19,4	Aralık
Macaristan	2,3	3,0	5,9	Eylül
Polonya	5,2	4,4	7,0	Eylül
Portekiz	1,5	1,9	2,8	Haziran
Romanya	4,0	6,5	14,8	Ekim
Rusya	2,5	3,8	9,6	Aralık
Sırbistan	-	11,3	15,5	Aralık
Slovakya	2,5	3,2	4,3	Ekim
Slovenya	1,8	1,8	2,3	Kasım
Türkiye	3,5	3,7	5,3	Aralık
Yunanistan	4,5	5,0	7,2	Eylül

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, Nisan 2010, BDDK-TCMB

Ülkemizin de aralarında bulunduğu Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında son dönemde en düşük TGA'ya dönüşüm oranlarından biri ülkemize aittir. Oranın 2009 yılında özellikle Letonya, Litvanya, Sırbistan ve Romanya'da yüzde 14'ler seviyesinin üzerine çıktığı görülmekte olup, bu gruptaki diğer ülkelerde TGA'ya dönüşüm oranı ülkemiz oranının üzerinde seyretmektedir. Ayrıca, gelişmiş ekonomilere bakıldığında, Yunanistan, İrlanda ve İtalya gibi ülkelerde de TGA'ya dönüşüm oranının ülkemiz oranından daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir (Tablo III.2).

Kamu borç yükü nedeniyle bazı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan mali sorunlara ilişkin kaygıların giderilememesi durumunda, küresel toparlanma sürecinin hız kesebileceği ve dolayısıyla bu ülkelerin TGA'ya dönüşüm oranlarının daha da artabileceği düşünülmektedir.

Kutu 11. Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılabacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Yapılan Bazı Değişiklikler

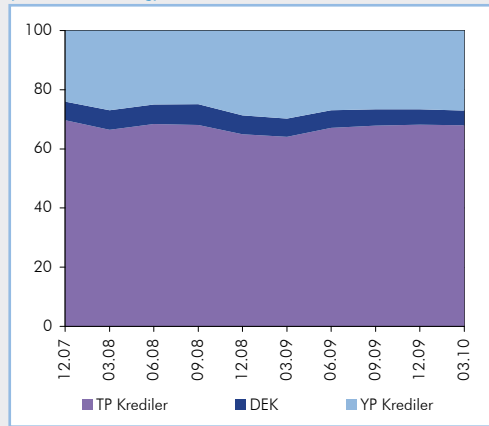
“Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılabacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”te 23 Ocak 2009 tarihinde yapılan değişiklik ile eklenen geçici 2. ve 3. maddelerin uygulama süreleri 6 Mart 2010 tarihinde yapılan yeni değişiklik ile 1 yıl uzatılmıştır.

Bu çerçevede, 1 Mart 2011 tarihine kadar, kredilerinden herhangi birinin donuk alacak olarak sınıflandırılması nedeniyle kredileri bu sınıfta izlenen müşterilerin, diğer kredilerinden ödemelerinde gecikme olmayanlar için karşılık ayrılması bankaların tercihine bırakılmaktadır. Bankalar sorunlu kredilerinin ödemesi gecikmiş kısımlarını tahsil etmeleri halinde, sorunsuz olarak nitelendirilen kredileri en az 6 ay süre ile ikinci grupta izledikten sonra birinci gruba alabileceklerdir.

Diğer yandan, 1 Mart 2011 tarihine kadar, ikinci grupta yer alan krediler, donuk alacak olarak sınıflandırılmadan önce iki defa yeniden yapılandırılabilirler. Bankalar, donuk alacak olarak sınıflandırdıkları kredilerini, bu kredilerin ödemelerindeki gecikmenin geçici likidite sıkışıklığından kaynaklanması halinde daha esnek koşullarda üçüncü kez yeniden yapılandırabileceklerdir. Ayrıca söz konusu krediler, belirli oranlarda tahsilat yapılması halinde, daha kısa sürelerde donuk alacak grubunda bekletildikten sonra canlı krediler içinde sınıflandırılabilirlerdir.

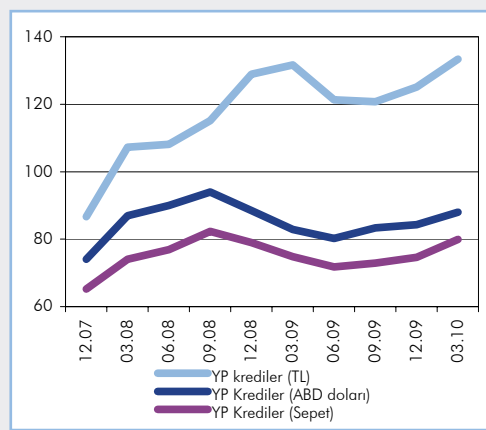
Söz konusu Yönetmeliğe eklenen yeni geçici maddeye göre ise operasyonel riske esas tutar hariç, kredi riskine ve piyasa riskine esas tutar üzerinden hesaplanan sermaye yeterliliği standart oranı yüzde 16 ve üzerinde olan bankalarca, genel karşılık oranı, Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren kullanılan kredi kartları dışındaki nakdi krediler için 1 Mart 2011 tarihine kadar yüzde sıfır olarak uygulanabilecektir.

Grafik III.5.
Kullandırılan Kredilerin TP-YP Kompozisyonu
(%, TGA Hariç)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.6.
Yabancı Para Kredilerin Gelişimi
(Milyar, TGA Hariç)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

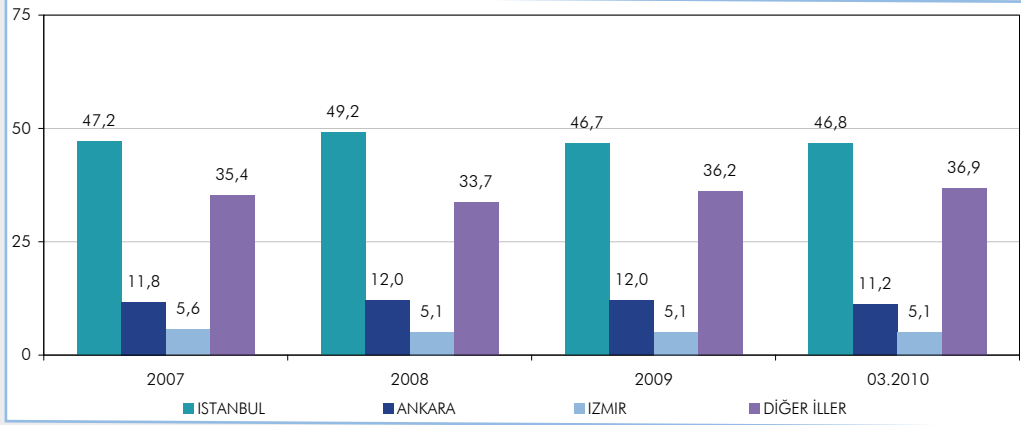
(1) Bankamız ABD doları döviz alış kuru ile hesaplanmıştır.

(2) Sepet kur hesaplanırken yüzde 70 ABD doları döviz alış kuru ve yüzde 30 Euro döviz alış kuru kullanılmıştır.

2010 yılı Mart ayında bankacılık sektöründe kullanılan kredilerin yüzde 68'i TP, yüzde 27,1'i YP ve yüzde 4,9'u Döviz Endeksli Krediler (DEK)'den oluşmaktadır. Eylül 2008 – Mart 2009 döneminde YP kredilerin payı, TL'nin değer kaybetmesi nedeniyle artarken bu dönemden

sonra yüzde 26,5-28 aralığında dalgalanma göstermiştir. Diğer yandan, ABD doları cinsinden ve sepet bazında YP kredilerin 2009 yılı ikinci yarısından bu yana arttığı görülmektedir (Grafik III.5 ve Grafik III.6).

Grafik III.7.
Kredilerin illere göre dağılımı (%)¹

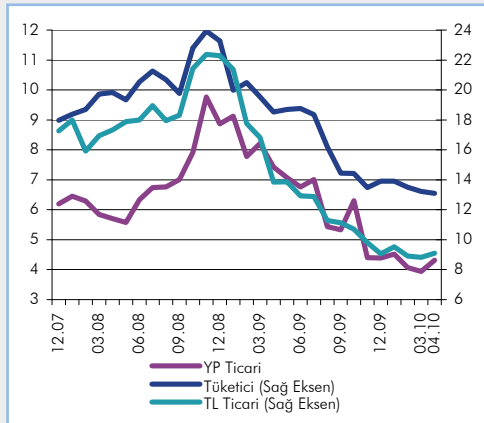

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil), bireysel kredilerde ise 5 bin TL'nin üzerinde olan gerçek ve tüzel kişilere, bankalarca kullanılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Tasfiye olunacak alacaklar, faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir. Ekim 2007 döneminden itibaren tasfiye olunacak alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

Kredilerin illere göre dağılımı incelendiğinde, 2009 yılı sonuna göre 2010 yılı Mart döneminde Ankara ilinin payı azalırken, İzmir ilinin payı değişmemiş, diğer illerin toplam kredilerindeki payında ise artış meydana gelmiştir (Grafik III.7).

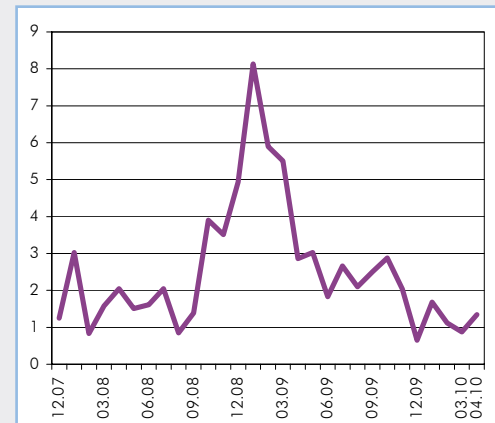
Grafik III.8.
Kredi Faiz Oranları (%)¹

Kaynak: TCMB

(1) Ağırlıklı ortalama akım faiz oranlarıdır.

Grafik III.9.
Ticari Kredi - Mevduat Faiz Farkı (%)¹

Kaynak: TCMB

(1) Ağırlıklı ortalama akım faiz oranlarıdır.

Küresel krizin ardından, 2008 yılı Ekim ayında kredi faiz oranlarının artmasına karşın, Kasım 2008-Kasım 2009 döneminde gerçekleştirilen Bankamız faiz indirimlerinin de katkısıyla kredi faiz oranları gerilemiş ve 2008 yılı Eylül ayı seviyesinin altına düşmüştür (Grafik III.8). Kredi koşullarının sıkılığının bir göstergesi olan ve 2009 yılı Şubat ayına kadar yükselen ticari kredi-mevduat faiz farkı 2009 yılı sonundan itibaren yüzde 1-2 aralığındaki seviyesini sürdürmektedir (Grafik III.9).

Grafik III.10.
Brüt Kredilerin Türlerine Göre Dağılımı ve Reel Büyüme Hızları (%)^{1,2}

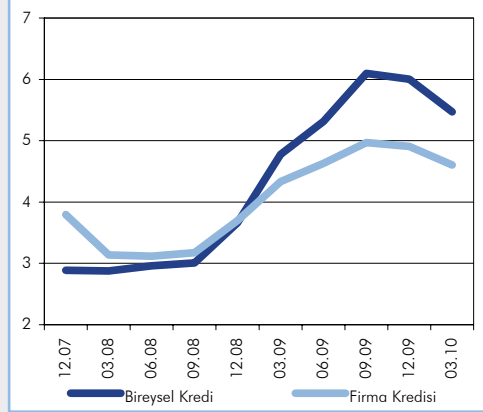

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.11.
Firma Kredileri ile Bireysel Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranlarının Gelişimi (%)¹

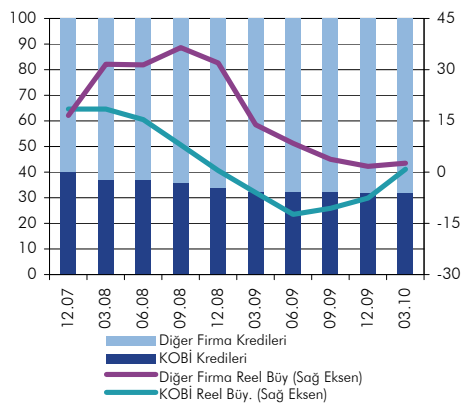

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TGA'ya Dönüşüm Oranı = Brüt TGA / Brüt Kredi

2010 yılı Mart ayı itibarıyla toplam kredilerin yüzde 33'ünü bireysel krediler ve yüzde 67'sini firma kredileri oluşturmaktadır. Kriz sonrası süreçte toplam kredilerin artış hızının gerilemesinde esas olarak firma kredilerindeki daralma etkili olmuş ancak, 2009 yılı son çeyreğinden bu yana iktisadi faaliyette görülen toparlanmanın ve bankaların risk algısındaki iyileşmenin etkisiyle söz konusu kredilerde artış yaşanmıştır. 2010 yılı Mart ayı itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre bireysel kredilerde reel yüzde 8,6 ve firma kredilerinde reel yüzde 2,3 artış yaşanmıştır (Grafik III.10). Kriz döneminde özellikle kredi kartları kaynaklı olmak üzere bireysel kredilerin TGA'ya dönüşüm oranı, firma kredilerinin TGA'ya dönüşüm oranının üzerinde gerçekleşmiş olup, 2009 yılı son çeyreğinden itibaren söz konusu oranlarda gerileme yaşanmaktadır (Grafik III.11).

Grafik III.12.
Firma Kredilerinin Türleri İtibarıyla Gelişimi (TGA Hariç, %) ^{1,2}

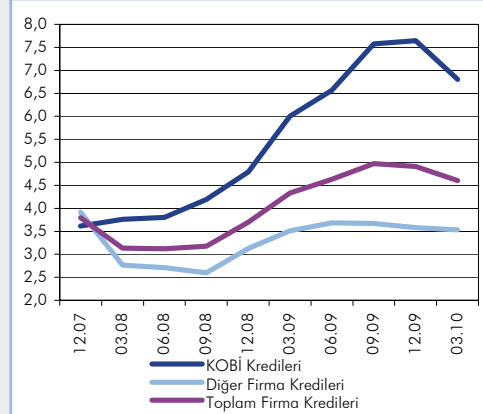

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.13.
Firma Kredilerinin TGA'ya Dönüşüm Oranının Gelişimi (%) ^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TGA Dönüşüm Oranı = Brüt TGA / Brüt Kredi

(2) Diğer firma kredileri, toplam firma kredilerinden KOBİ kredileri çıkarılarak hesaplanmıştır.

Bankaların kredi standartlarındaki sıkılaştırmanın görece olarak azalmasının da etkisiyle toparlanan firma kredileri 2010 yılı Mart ayında 280,3 milyar TL olmuştur. Bu kredilerin yüzde 32,1'i Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere (KOBİ)⁸ kullanılmakta olup, iktisadi faaliyette

⁸ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" kapsamına giren firmaları içermektedir.

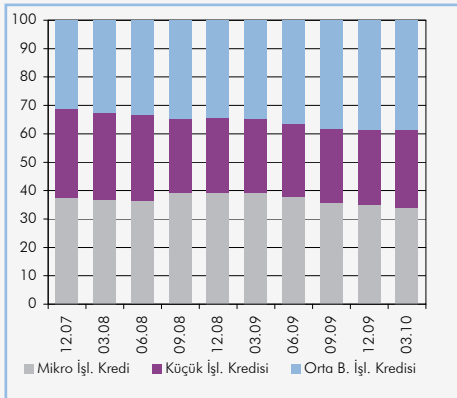
yaşanan toparlanmaya paralel olarak bu kredilerde 2009 yılı son çeyreğinden bu yana artış görülmektedir (Grafik III.12). Ayrıca, Bankamız Banka Kredileri Eğilim Anketi sonuçlarına göre, önümüzdeki dönemde en yüksek talep artışının KOBİ kredilerinde yaşanması beklenmektedir.

Kriz süresince KOBİ'lere kullanılan kredilerin önemli ölçüde daralmasına ve bu firmaların borç ödeme kapasitesinin gerilemesine bağlı olarak TGA'ya dönüşüm oranlarında hızlı bir artış yaşanmıştır. Ancak, iktisadi faaliyetteki toparlanmaya ve yüksek büyüme beklentilerine bağlı olarak, 2009 yılı son çeyreğinden bu yana KOBİ'lere kullanılan kredilerin artmaya başladığı ve TGA'ya dönüşüm oranlarında iyileşme olduğu görülmektedir (Grafik III.13).

Kutu 12. Türleri İtibarıyla KOBİ Kredileri

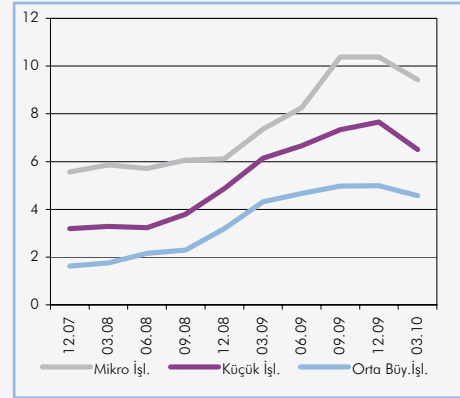
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 18 Kasım 2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik"e göre, istihdam edilen çalışan sayısı ve yıllık net satış hasılatına göre KOBİ'ler mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Buna göre; on kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 1 milyon TL'yi aşmayan işletmeler mikro, elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 5 milyon TL'yi aşmayan işletmeler küçük ve ikiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon TL'yi aşmayan işletmeler orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılmaktadır.

Grafik 1.
KOBİ Kredilerinin Türleri İtibarıyla Dağılımı (TGA Hariç, % Pay)

Kaynak: BDDK -TCMB

Grafik 2.
KOBİ Kredilerinin Türleri İtibarıyla TGA'ya Dönüşüm Oranlarının Gelişimi¹ (%)

Kaynak: BDDK -TCMB
(1) TGA'ya Dönüşüm Oranı= Brüt TGA / Brüt Krediler

2010 yılı Mart ayı itibarıyla 89.9 milyar TL olan KOBİ kredilerinin yüzde 34,1'ini mikro, yüzde 27,2'sini küçük ve yüzde 38,6'sını orta büyüklükteki işletmelere kullanılan krediler oluşturmaktadır. Kriz sonrası süreçte bankaların risk iştahının azalması ve KOBİ'lerin mali bünyelerinde bozulma yaşanması nedeniyle KOBİ kredilerinde önemli ölçüde gerileme yaşanmıştır. Nitekim, küresel finansal piyasalarda da KOBİ'lerin yeterli finansman sağlama konusunda küresel krizden oldukça etkilendikleri bilinmektedir. Ayrıca, türleri itibarıyla incelendiğinde, mikro işletmelerin bu krediler içindeki payının krizin etkisiyle azaldığı da dikkat çekmektedir (Grafik 1). KOBİ kredilerinin türlerine göre TGA'ya dönüşüm oranları, 2009 yılı Eylül ayına kadar artışını sürdürürken bu dönemden sonra iktisadi faaliyetteki toparlanmaya paralel olarak hepsinde gerilemeye başlamıştır. Mikro ölçekli işletmelere kullanılan kredilerin TGA'ya dönüşüm oranları diğer KOBİ kredilerine göre yüksek bir seyir izlemektedir (Grafik 2).

Kutu 13.**Kredi Garanti Fonu A.Ş.'ye Sağlanacak Hazine Desteği**

Küresel krizin ardından mali bünyesi zayıflayan, kaynak bulma ihtiyacı artan reel kesim firmalarının karşılaştıkları finansman zorluklarının hafifletilmesine yardımcı olmak amacıyla Kredi Garanti Fonu A.Ş.'ye (KGF) Hazine desteği sağlanması için 15 Temmuz 2009'da bir Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanmıştır.

2010 yılı Ocak ayında kullanıma açılan bu kaynağın, uygulamada yaşanan sıkıntılarla birlikte etkin bir şekilde kullanılamaması nedeniyle, 10 Nisan 2010 tarihinde, yeniden yapılandırılan kredileri de kapsayacak şekilde kredi kapsamı genişletilmiş ve uygulamada kolaylık sağlanması açısından yararlanıcının sağlaması gereken şartlarda değişiklikler yapılmıştır.

Tablo 1. KGF Tarafından Verilen Kefalet Tutarları (Onaylanan, Milyon TL)

Dönemler	1994-2009	10.09	11.09	12.09	Ocak-Nisan 2010
Özkaynaklarla Sağlanan Kefalet Tutarı	1.088,6	65,3	74,5	48,6	157,7
Hazine Desteği İle Sağlanan Kefalet Tutarı	-	-	-	-	24,7

Kaynak: Kredi Garanti Fonu

Söz konusu imkan ile 10 milyar TL tutarında kaynak tahsis edilmesi hedeflenirken, KGF tarafından Hazine desteği kapsamında verilen kefalet tutarı 24,7 milyon TL ile sınırlı kalmıştır. KGF'nin özkaynaklarıyla verdiği kefalet tutarı ise 2010 yılının ilk 4 aylık döneminde 157,7 milyon TL'ye ulaşmıştır (Tablo 1).

Düzenlemede yapılan değişiklikler ile önümüzdeki dönemde KGF tarafından Hazine desteği ile verilen kefalet tutarının artırılması ve firmaların finansman ihtiyacının karşılanması hedeflenmektedir. Söz konusu kaynağın daha verimli şekilde kullanılması ile son dönemde artış gözlenen KOBİ kredilerinin toparlanma sürecinin hızlanacağı düşünülmektedir.

Tablo III.3. Firma Kredilerinin Sektörel Dağılımı (TGA Hariç, %)^{1,2}

		Krediler			YP Krediler/Toplam Krediler		
		2008	2009	03.10	2008	2009	03.10
1	Toptan ve Per. Tic.,Kom.,Mot. Araç Ser. Hizm.	18,1	17,6	17,6	42,9	37,5	33,3
2	Taşımacılık, Dep. ve Haberleşme	8,2	8,4	8,0	62,1	64,5	68,9
3	Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	5,2	4,5	4,5	66,6	61,4	60,7
4	İnşaat	9,5	9,9	10,0	59,1	55,5	54,1
5	Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	5,3	5,2	5,3	50,7	47,9	48,2
6	Metal Ana San ve İşl. Mad. Ürt.	6,1	5,8	5,9	71,7	69,6	68,9
7	Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları	5,0	6,0	6,3	90,9	93,3	94,6
8	Tarım, Avcılık, Ormancılık	5,1	5,2	5,1	25,6	18,3	18,8
9	Makine ve Teçhizat San.	3,0	2,5	2,4	50,6	50,9	47,2
10	Otel ve Restoranlar (Turizm)	3,4	3,9	3,8	79,1	77,9	76,0
	10 Sektör Toplamı	68,9	69,0	68,9	56,7	54,6	53,8

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir.

(2) Finansal aracılık sektörü hariçtir.

Bankamız Risk Merkezi verilerine göre, 2010 yılı Mart ayında seçilmiş on sektörün toplam firma kredileri içerisindeki payı 2009 yıl sonuna göre 0,1 puan azalarak yüzde 68,9 olarak gerçekleşmiştir.

Aynı dönemde, yüzde 17,6 oranı ile firmalarca kullanılan toplam krediler içinde en büyük paya sahip olan "Toptan ve Perakende Tic., Komisyon., Motorlu Araç Servis Hizm." sektörünü, "İnşaat" ve "Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme" sektörleri takip etmektedir. "Tekstil ve Tekstil Ürünleri San." sektörünün payında bir süredir gözlenen azalışın ise durduğu görülmektedir.

2010 yılı Mart sonu itibarıyla seçilmiş sektörler içinde, YP kredilerin toplam krediler içindeki payına bakıldığında genel eğilim azalış yönünde olmakla birlikte "Taşımacılık, Dep. ve Haberleşme" ve "Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları" sektörlerinde YP kredi kullanımının arttığı gözlenmektedir (Tablo 3).

Tablo III.4.
Firma Kredilerinin Sektörel Bazda TGA Dönüşüm ve Temerrüde Düşme Oranları (%)^{1,2}

	2008		2009		03.10	
	TGA'ya Dönüşüm Oranı	Temerrüde Düşme Oranı	TGA'ya Dönüşüm Oranı	Temerrüde Düşme Oranı	TGA'ya Dönüşüm Oranı	Temerrüde Düşme Oranı
1 Elektrik Gaz ve Su Kaynakları	0,1	6,1	0,2	9,0	0,2	9,2
2 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	4,4	9,0	4,9	13,6	4,6	14,0
3 İnşaat	2,6	8,5	4,1	12,2	3,9	12,5
4 Makine ve Teçhizat San.	2,1	5,5	3,1	9,0	2,9	9,2
5 Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	1,2	5,9	2,5	9,9	2,3	9,9
6 Otel ve Restoranlar (Turizm)	2,6	7,8	3,1	10,6	3,0	10,6
7 Tarım, Avcılık, Ormanlık	4,2	10,3	6,0	11,4	5,8	10,8
8 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	1,7	4,6	2,5	7,1	2,8	7,1
9 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	10,1	11,6	11,8	16,7	11,4	17,3
10 Top.ve Per.Tic., Komis.,Mot.Araç Ser.Hiz.	3,9	6,5	5,8	11,3	5,5	11,5
10 Sektör Toplamı	3,4	7,8	4,5	11,1	4,4	11,0
Tüm Sektörler Toplamı	3,7	8,1	4,9	11,2	4,6	11,3

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimler esas alınarak hesaplanmış olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara, bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Tasfiye olunacak alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

(2) Finansal aracılık sektörü hariçtir.

Bankamız Risk Merkezi verilerine göre, 2010 Mart döneminde incelenen bütün sektörlerde kredilerin TGA'ya dönüşüm oranlarında 2009 Aralık dönemine göre azalış görülmekteyken, yalnızca "Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme" sektöründe artış gerçekleşmiştir (Tablo III.4).

TGA'sı olan firma adedinin toplam kredi kullanan firma adedine bölünmesi suretiyle hesaplanan temerrüde düşme oranı ise 2010 yılı Mart döneminde tüm sektörler için yüzde 11,3'e yükselmiştir (Tablo III.4).

2010 yılı Mart ayı itibarıyla "Gıda, Meşrubat ve Tütün San.", "Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi", "İnşaat" ve "Toptan ve Per. Tic., Kom., Mot. Araç Ser. Hiz." sektörlerine ait temerrüde düşme oranları seçilmiş 10 sektör ortalamasının üzerindedir (Tablo III.4).

Kutu 14.**T. Eximbank'a ve Ticari Bankalara Kullanılan İhracat Reeskont Kredileri**

Bankamız Kanunu'nun 45'inci maddesi kapsamında, ihracatçılarımızın vadeli satışlarından doğan alacaklarının finansmanı amacıyla yurt içindeki ticari bir bankanın veya Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (T. Eximbank)'nin ödeme garantisini taşıyan sevk sonrası ihracata ilişkin senetlerle, T. Eximbank'ın aracılık edeceği yurt içindeki ticari bir bankanın avalını taşıyan sevk öncesi ihracata ilişkin senetlerin reeskonta kabulü suretiyle kabul finansmanı kapsamında ihracat reeskont kredisi kullanılmaktadır.

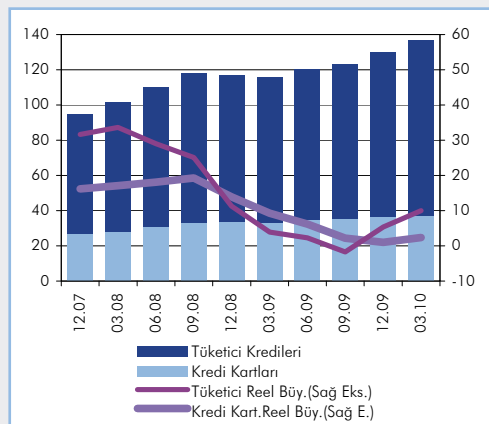
Döviz üzerinden düzenlenmiş, azami 120 gün vadeli senetlerin reeskonta kabulü suretiyle kullanılan bu kredilere, LIBOR veya EURIBOR faiz oranları uygulanmaktadır. Firma bazında kredi limiti; Dış Ticaret Sermaye Şirketleri için 40 milyon ABD doları, diğer şirketler için 20 milyon ABD doları olarak belirlenmiştir.

Yaşanan küresel krizin reel sektör üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla, 2009 yılı Nisan ayında bu krediler için 2008 yılı sonunda 1 milyar olarak belirlenen limit, 2,5 milyar ABD dolarına yükseltilmiş, kredilerin kullanım koşulları kolaylaştırılmıştır.

2009 yılında 1.365 milyon ABD doları, 2010 yılının ilk beş ayında ise 376,2 milyon ABD doları ihracat reeskont kredisi kullanılmıştır. Bahse konu kredilerin stok bakiyesi 20 Mayıs 2010 tarihi itibarıyla 338 milyon ABD dolarıdır.

Bu çerçevede, 1 Ocak 2009 – 20 Mayıs 2010 tarihleri arasında yaklaşık 22'si Dış Ticaret Sermaye Şirketi olmak üzere 179 firmanın 705 adet ihracat işlemi için ihracat reeskont kredisi kullanılmıştır. Bu krediler yoğun olarak, Metal Ana Sanayi ve İşlenmemiş Maden Ürünleri, Tekstil ve Tekstil Ürünleri, Elektrikli ve Optik Aletler, Makina ve Teçhizat, Ulaşım Araçları sektörlerine kullanılmıştır.

Grafik III.14.
Bireysel Kredilerin Gelişimi^{1,2}
(TGA Hariç, Milyar TL, %)

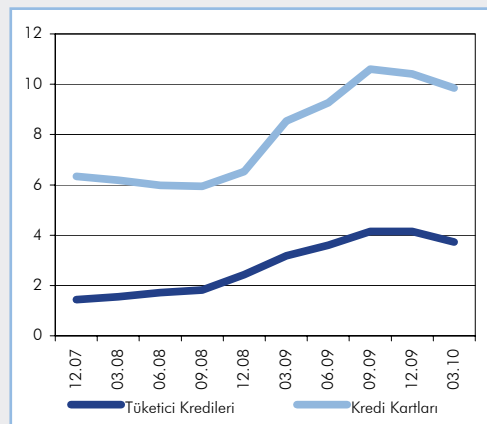

Kaynak: BDDK -TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.15.
Bireysel Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranının Gelişimi (%)¹

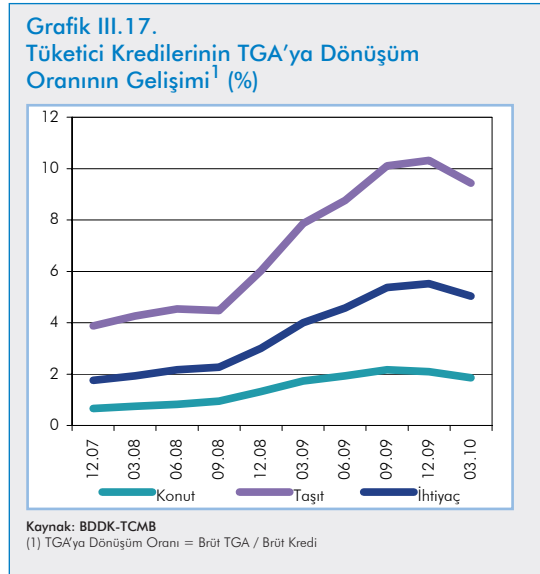
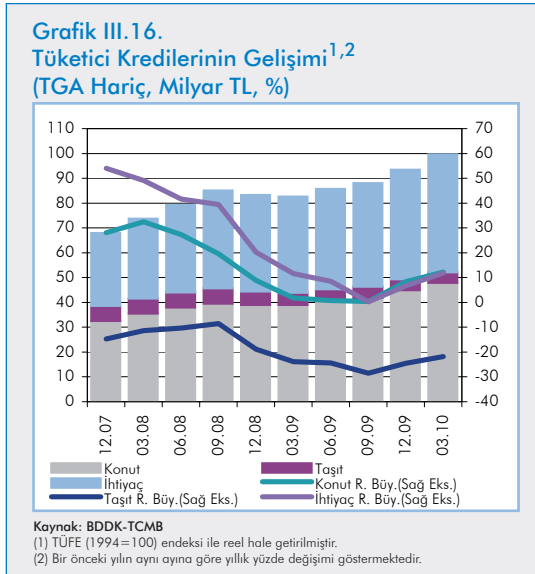
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TGA'ya Dönüşüm Oranı = Brüt TGA / Brüt Kredi

Tüketici kredileri reel artış hızı 2008 yılı ikinci çeyreğinden itibaren yavaşlama eğilimi göstermiş ancak, 2009 yılı son çeyreğinden bu yana tüketici güveni ve istihdama ilişkin göstergelerdeki olumlu gelişmelere ve düşük kredi faiz oranlarına paralel olarak toparlanmaya başlamıştır. Kredi kartlarının⁹ reel artış hızındaki yavaşlama ise 2010 yılı ilk çeyreğinde yerini sınırlı bir artışa bırakmıştır. 2010 yılı Mart ayı itibarıyla bireysel kredi tutarı 136,6 milyar TL'ye ulaşmış, bir önceki yılın aynı dönemine göre tüketici kredilerinde reel yüzde 10 ve kredi kartlarında reel yüzde 2,4 artış yaşanmıştır (Grafik III.14).

Küresel finansal krizin etkisiyle yükselme eğiliminde olan tüketici kredisi ve kredi kartı TGA'ya dönüşüm oranları 2009 yılı Ekim ayına kadar artarken, bu dönemden sonra gerilemiş ve 2010 yılı Mart ayında sırasıyla yüzde 3,7 ve yüzde 9,8 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.15). Söz konusu gelişmede TGA tutarının 2009 yılı son çeyreğinden bu yana yatay seyir izlemesine karşın, kredi koşullarındaki sıkılaştırmanın sona ermesi ve geleceğe ilişkin iyileşen hanehalkı beklentisi sayesinde kredi kullanımının artması etkili olmuştur.

Diğer yandan, temerrüde düşen kredi kartı alacaklarının 5464 sayılı Kanun kapsamında ve takip eden dönemde gönüllülük esasına göre yeniden yapılandırılmasının da önümüzdeki dönemde TGA'ya dönüşüm oranlarına olumlu yansımaya devam edeceği düşünülmektedir (Tablo I.36).

2010 yılı Mart ayında geçen yılın aynı dönemine göre konut kredilerinde reel yüzde 12,2 ve ihtiyaç kredilerinde reel yüzde 11,9 artış yaşanırken, taşit kredileri reel olarak yüzde 21,8 oranında daralmış ve toplam tüketici kredileri 99,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Uzun süredir daralma yaşanan taşit kredilerinin, 2009 yılı son çeyreğinden bu yana, reel daralma hızında zayıflama gözlenmiştir (Grafik III.16). Tüm tüketici kredileri türlerinde TGA'ya dönüşüm oranlarında 2009 yılının son çeyreğinde başlayan yatay seyir yerini düşüşe bırakmıştır (Grafik III.17).

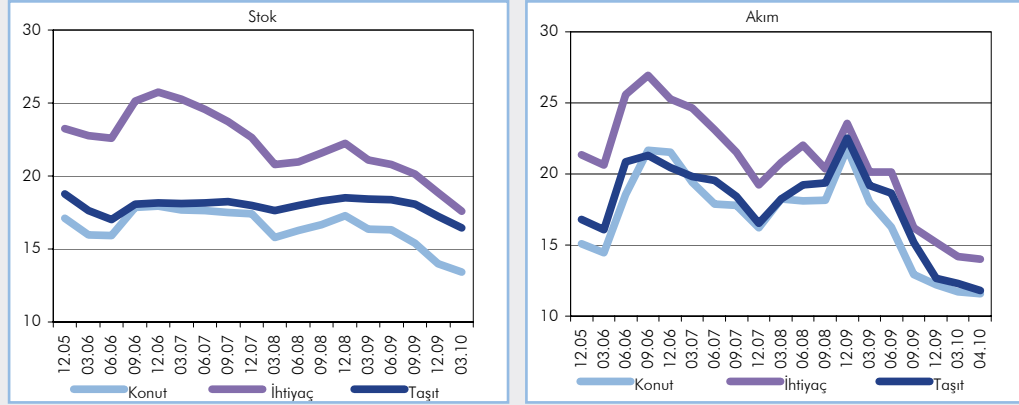
Banka Kredileri Eğilim Anketi'ne göre 2010 yılının ikinci çeyreğinde kredi standartlarının konut ve taşit kredilerinde değiştirilmemesi, diğer bireysel kredilerde ise sıkılaştırılması beklenmektedir.

Yeni açılan kredilerin faiz oranlarını gösteren tüketici kredileri akım faiz oranlarına

⁹ Kredi kartları ile yapılan harcama tutarları ile nakit çekimlerinin kart hamili tarafından bankaya ödenmesine kadar ilgili nakdi kredi hesabında izlenen tutarı göstermektedir.

bakıldığında, 2008 yılının son çeyreğinde küresel krizin etkisiyle artış eğiliminde olan oranların bu dönemden sonra alınan tedbirlerin etkisiyle azaldığı görülmektedir (Grafik III.18).

Grafik III.18
Tüketici Kredisi Faiz Oranları (%)^{1,2}

Kaynak: TCMB

(1) İhtiyaç kredileri, konut, taşit kredisi ve diğer krediler dışında kalan tüm tüketici kredilerini içermektedir.

(2) Ağırlıklı ortalama faiz oranlarıdır.

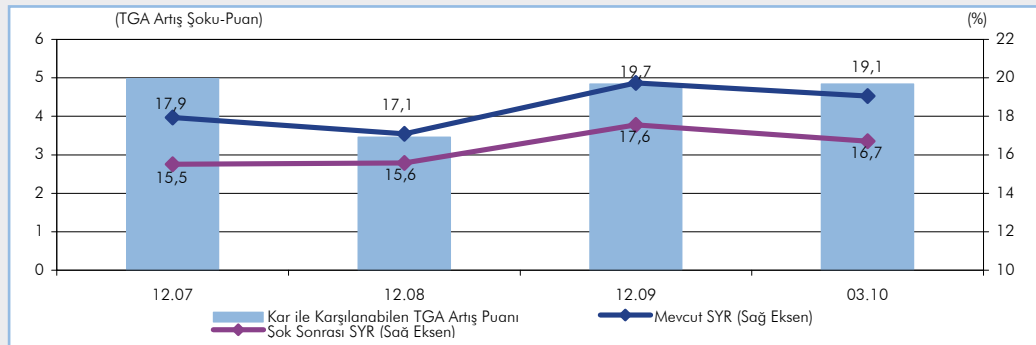
III.1.2. Kredi Riski Senaryo Analizi

Bankacılık sektörünün maruz kalabileceği kredi riskini değerlendirmek amacıyla 2010 yılı Mart ayı itibarıyla bankaların TGA'ya dönüşüm oranlarında meydana gelebilecek artışlar neticesinde kârlılıklarının ve SYR'lerinin nasıl etkileneceği incelenmiştir¹⁰.

Bu çerçevede;

- Bankacılık sektörünün kredi tutarının artmadığı,
- Şoklar sonucu oluşan TGA'ların bankaların mevcut donuk alacak sınıflamaları oranında dağıldığı, şok öncesi TGA'sı bulunmayan bankaların şok sonrası yeni oluşacak TGA'larının tahsil imkanı sınırlı krediler olarak sınıflandırılarak yüzde 20 karşılık ayrıldığı,
- Şok sonrası oluşan TGA'ların şok öncesi SYR hesaplamasında yüzde 100 risk ağırlıklı krediler arasında yer aldığı ve
- Sektörün risk ağırlıklı aktif ve özkaynak toplamında şoklar haricinde bir değişiklik olmadığı varsayımları altında senaryo analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ek karşılıklar hesaplanırken teminat tutarları dikkate alınmamıştır.

Grafik III.19.
Kredi Şokunun Sektörün Kârlılığına Etkisi^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

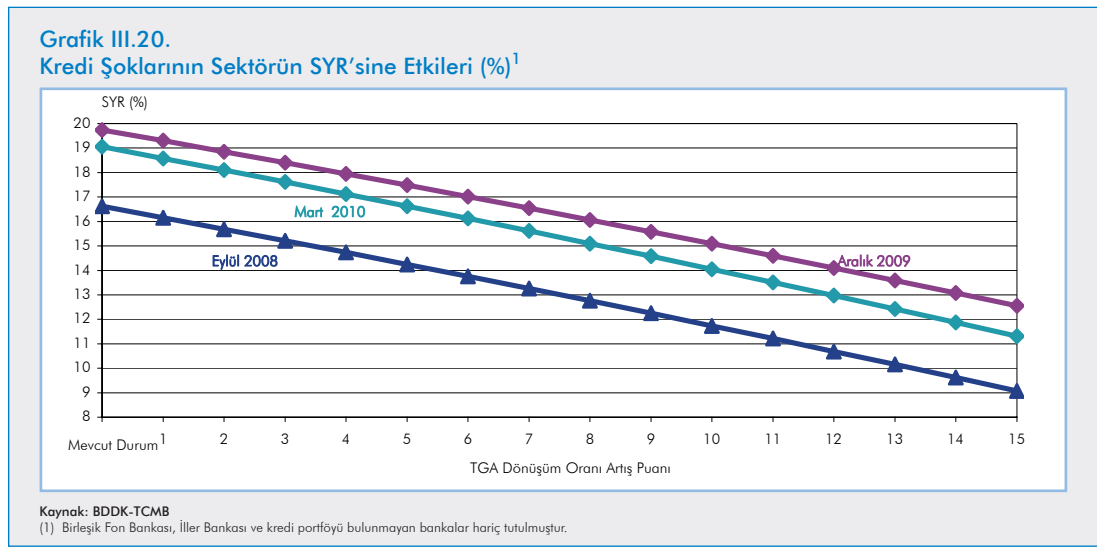
(1) Birleşik Fon Bankası, İller Bankası ve kredi portföyü bulunmayan bankalar hariç tutulmuştur.

(2) Yıllıklandırılmış kar ile karşılanabilen en fazla TGA artış sonucu oluşan SYR hesaplanmıştır.

¹⁰ Kredilerin donuk alacak olarak sınıflandırılması ve ayrılan ek karşılıklar sonrasında, şok sonrası sermaye yeterlilik rasyosu (Özkaynaklar – Ek Karşılıklar) / (Risk Ağırlıklı Aktifler Toplamı – Ek Karşılıklar) x 100 şeklinde hesaplanmıştır.

Bankacılık sektörünün net kârı ile ne kadar TGA artışının karşılanabildiği incelendiğinde, 2008 yılı sonunda net dönem kârı ile karşılanabilen TGA artışı 3,5 puan iken 2010 yılı Mart ayında gerek net kâr tutarındaki artış gerekse TGA tutarındaki azalış nedeniyle kâr ile karşılanabilecek TGA artışı 4,8 puana yükselmiştir (Grafik III.19).

Uygulanan senaryo analizi ile 1-15 puanlık TGA dönüşüm oranı artış şoklarının bankacılık sektörünün SYR'si üzerinde yaratacağı etkiler incelenmiştir. Buna göre, 2010 yılı Mart ayı itibarıyla analize konu bankaların TGA'ya dönüşüm oranı yüzde 5 olup, TGA dönüşüm oranına uygulanan azami 15 puanlık artış şoku, küresel krizin ülkemize yansımaya başladığı 2008 yılı Eylül ayında sektörün SYR'sini yaklaşık 7,6 puan azaltırken, Mart 2010 döneminde yaklaşık 7,7 puan azaltmış ve şok sonrası SYR'ler sırasıyla yüzde 9,1 ve yüzde 11,3 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.20).

Ülkemizde iktisadi faaliyetteki toparlanmanın yanı sıra küresel finansal piyasalarda yaşanmakta olan normalleşme sürecinin de devam etmesi durumunda, bankacılık sektörü kredi hacmi artış hızında görülen ivmelenmenin önümüzdeki dönemde de devam etmesi beklenmektedir. Uygulanan senaryo analizleri bankacılık sektörünün sermaye yapısının sağlamlığını ortaya koymakta olup, aktif kalitesi ve kârlılıktaki olumlu gelişmeler kredi artışını desteklemektedir. Bununla birlikte, kredi hacminin ve TGA'ların önümüzdeki dönemdeki seyri uluslararası piyasalardaki son gelişmeler ve bu gelişmelerin ülkemize nasıl yansıtacağına bağlı olacaktır.

III.2. Piyasa Riski ve Senaryo Analizleri

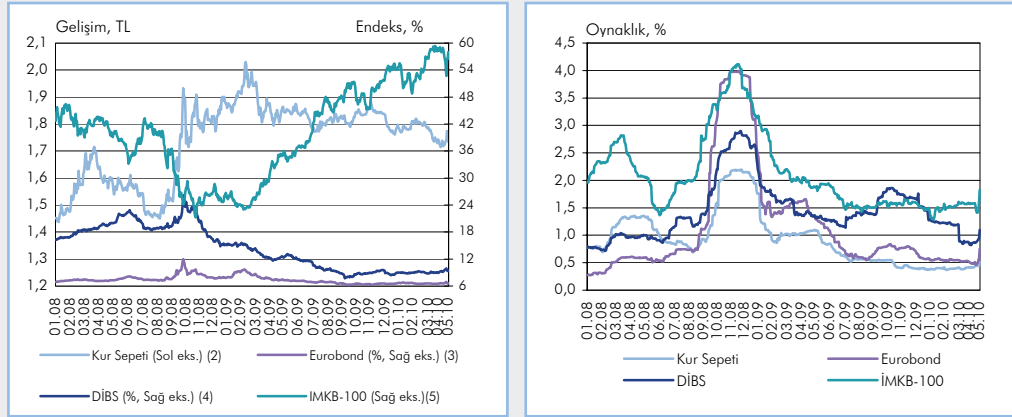
Faiz riski ve kur riskine ilişkin gelişmelerin banka bilançoları üzerindeki etkilerinin incelendiği bu bölümde, varsayım dayalı iki senaryonun etkileri de analiz edilmiştir.

III.2.1. Piyasa Riski Gelişmeleri

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın aldığı önlemlerin yanı sıra, küresel risk algılamasındaki olumlu gelişmelerin etkisiyle ülkemiz finansal piyasalarındaki oynaklıklar geçmiş dönemlere göre azalmıştır. Ancak, son dönemde, uluslararası alanda özellikle ülke borçluluk düzeyleri ile bütçe açıklarına ilişkin kaygıların artmasıyla ülkemiz finansal piyasalarının da etkilendiği ve oynaklığın sınırlı olmakla beraber, arttığı görülmektedir. Türk lirasının, ABD Doları

ve Euro'dan oluşan kur sepeti karşısındaki değeri kriz öncesi dönemdeki seviyelerinin üzerinde seyretmektedir. İMKB endeksi 2009 yılı Mart ayında girmiş olduğu yükseliş eğilimini sürdürmüş, son dönemde ise bir miktar gerilemiştir. DİBS faiz oranları düşüş eğilimini sürdürmüş, ancak son dönemdeki dalgalanmaların etkisiyle Nisan ayı sonundan itibaren yükselerek, 2010 yılı Mayıs ayı itibarıyla ortalama yüzde 9,5 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.21).

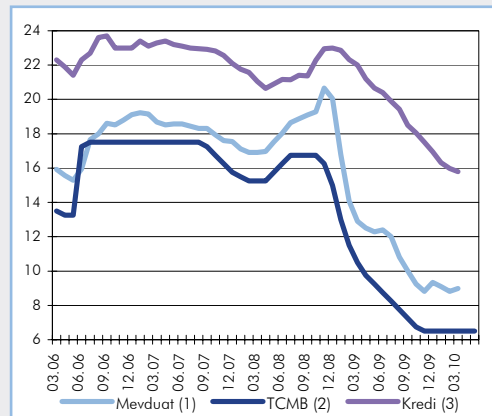
Grafik III.21.

Döviz Kurları, Faiz Oranları ve Hisse Senedi Fiyatlarındaki Gelişmeler ve Oynaklıklar¹

Kaynak: TCMB, İMKB, Bloomberg.

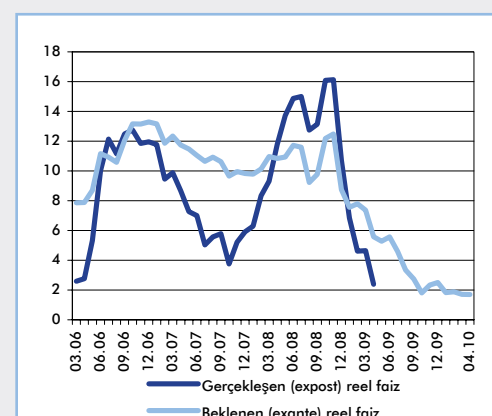
- (1) Oynaklığın hesaplanmasında, ilgili piyasa enstrümanının günlük logaritmik getirisinin standart sapması (60 iş günlük hareketli ortalama) esas alınmıştır.
- (2) Kur sepeti, yüzde 50 ABD doları ve yüzde 50 Euro'dan oluşmaktadır.
- (3) 2030 vadeli ABD doları cinsinden Eurobond faiz oranı esas alınmıştır.
- (4) Ölçüt tahvilin bileşik faiz oranı esas alınmıştır.
- (5) İMKB-100 endeksi 1.000'e bölünerek hesaplanmıştır.

Bankamız politika faiz oranlarında 2009 yılı Kasım ayından itibaren değişiklik yapılmamış, gecelik borçlanma faiz oranı yüzde 6,5 düzeyinde sabit tutulmuştur. Ayrıca, Para Politikası Kurulu'nca küresel ekonomideki belirsizliklere bağlı olarak faiz oranlarının bir süre daha mevcut düzeylerde tutulmasının gerekebileceği ifade edilmiştir. Kredi ve mevduat faiz oranlarında ise düşüş eğilimi sürmüştür, 2010 yılının ilk çeyreğinde mevduat faiz oranları ortalama yüzde 9 seviyelerine gerilerken, kredi faiz oranları yüzde 16 seviyelerine kadar düşmüştür (Grafik III.22).

Grafik III.22.
Faiz Oranları (%)

Kaynak: TCMB

- (1) Bankacılık sektörü ağırlıklılandırılmış 3 ay vadeli TL mevduat stok faiz oranı.
- (2) TCMB gecelik (O/N) borç alma faiz oranı.
- (3) Bankacılık sektörü ağırlıklılandırılmış TL kredi stok faiz oranı.

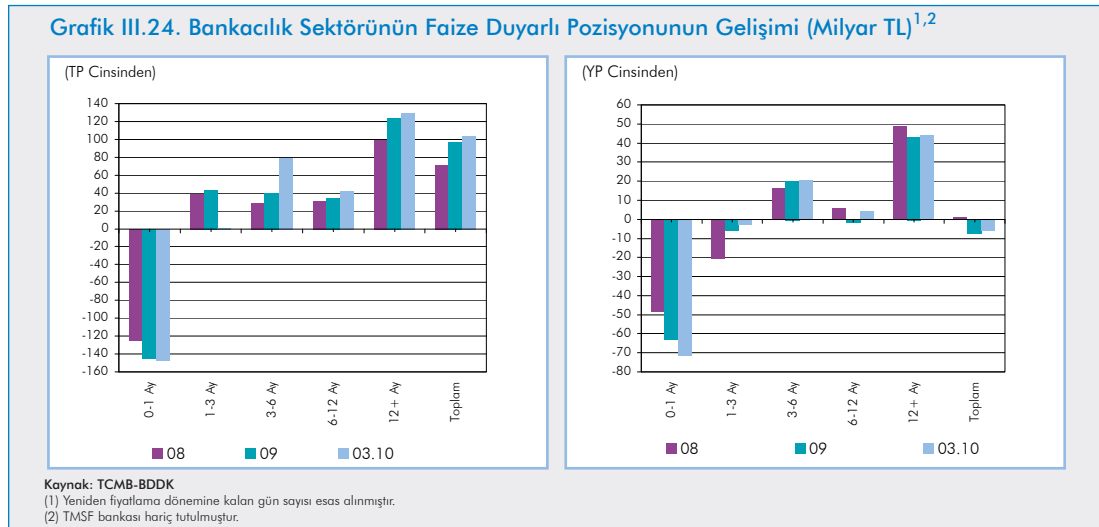
Grafik III.23.
Beklenen¹ ve Gerçekleşen² DİBS Reel Faizleri³(%)

Kaynak: TCMB, İMKB ve TÜİK verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

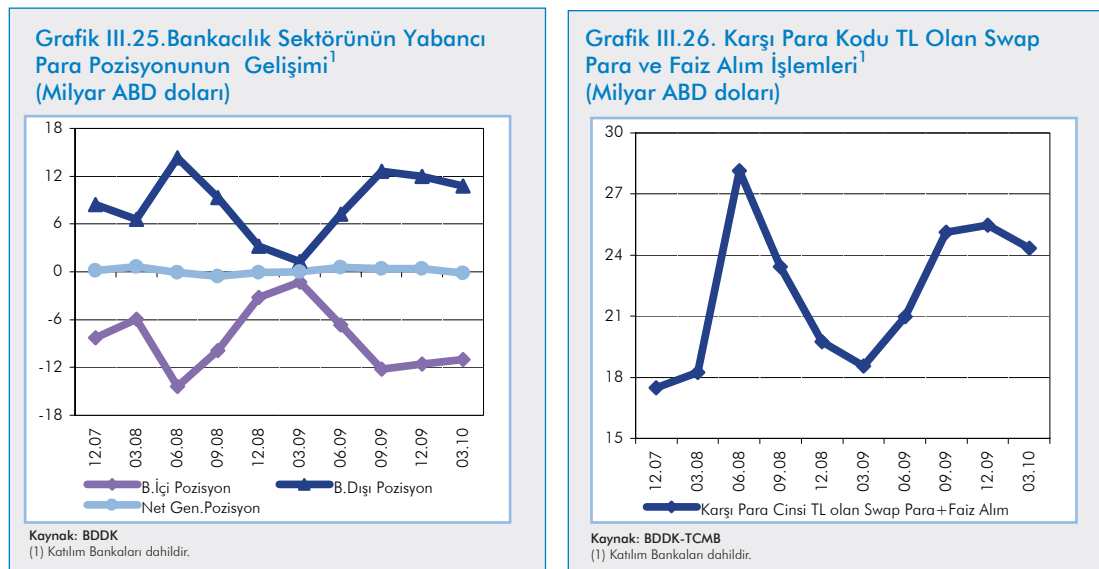
- (1) Beklenen reel faiz oranı = $\frac{1 + \text{nominal faiz oranı}}{1 + \text{beklenen enflasyon oranı}} - 1$ * 100
- (2) Gerçekleşen reel faiz oranı = $\frac{1 + \text{nominal faiz oranı}}{1 + \text{gerçekleşen enflasyon oranı}} - 1$ * 100. Beklenen enflasyon oranı olarak, Merkez Bankası'nın yayımladığı aylık Beklenti Anketinde yer alan yıllık beklenen TÜFE rakamları alınmıştır.
- (3) DİBS faizleri gösterge kağıdın aylık ortalama faiz oranlarıdır.

2009 yılı sonlarından itibaren enflasyon oranındaki artışa ve 2008 yılı sonlarında başlayan nominal faiz oranındaki azalış eğilimine bağlı olarak gerçekleşen reel faiz oranı, 2008 yılı sonundan itibaren sert bir düşüş göstererek 2009 yılı Nisan ayı itibarıyla yüzde 2,4 olarak gerçekleşmiştir. Beklenen reel faiz oranı ise 2009 yılı sonu ve 2010 yılı başında enflasyon beklentilerindeki artışa bağlı olarak Nisan ayı itibarıyla yüzde 1,7 olmuştur (Grafik III.23).

Bankacılık sektörünün yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısına göre, Türk parası ve yabancı para cinsinden faize duyarlı açıkları, önceki dönemlerde olduğu gibi 0-1 ay vadede yoğunlaşmakta ve söz konusu vade diliminde 2010 yılı Mart ayı itibarıyla bir önceki yıl sonuna göre açık tutarında artış görülmektedir (Grafik III.24).

Bankacılık sektörünün yabancı para net genel pozisyonu denk pozisyona yakın seyretmektedir (Grafik III.25).

Yabancı para cinsinden kaynaklarını başta swap olmak üzere türev ürünleri kullanarak Türk lirasına dönüştüren ve bu nedenle bilanço içinde açık pozisyon, bilanço dışında fazla pozisyon taşıyan bankacılık sektörünün kriz döneminde kesintiye uğrayan bu eğilimi, küresel

finansal piyasalarda 2009 yılının Nisan ayından itibaren yaşanan olumlu havanın da etkisiyle devam etmiş ve sektörün bilanço içi pozisyon açığı ile bilanço dışı pozisyon fazlası tekrar artış eğilimine girmiştir (Grafik III.25, Grafik III.26).

Bilanço içi açık pozisyonunu bilanço dışı pozisyon fazlasıyla dengeleyen bankacılık sektörünün, karşı para kodu TL olan seçilmiş türev varlıkları toplamı 2010 yılı Mart ayı itibarıyla yaklaşık 36,3 milyar ABD doları olup, bunun 31,1 milyar ABD dolarlık kısmı mali sektör kuruluşlarıyla yapılmıştır.

III.2.2. Senaryo Analizleri

III.2.2.1. Faiz ve Kur Artışları

Bu bölümde, faiz ve kur artışlarının birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmeleri durumunda bankacılık sektörüne ayrı ayrı ve toplam etkilerini incelemek amacıyla iki senaryo uygulanmıştır.

Senaryo A'da Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybettiği, Türk parası cinsinden faizlerin 6 puan, yabancı para cinsinden faizlerin 5 puan arttığı ve Eurobond fiyatlarının yüzde 15 azaldığı durum incelenmektedir.

Senaryo B'de ise Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 40 değer kaybettiği, faiz artışlarının Senaryo A'dakinin 2 katı düzeyinde gerçekleştiği ve Eurobond fiyatlarının yüzde 25 azaldığı durum ele alınmıştır.

Tablo III.5. Faiz ve Kur Artış Senaryoları

	SENARYO A	SENARYO B
A. Kur Artışı	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybetmesi	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 40 değer kaybetmesi
B. Faiz Artışı - TP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 6 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması	0-1, 1-3 ve 3-6 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 12 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması
C. Faiz Artışı - YP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 5 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması	0-1, 1-3 ve 3-6 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 10 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması
D. TP Ticari Portföy ¹	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 6 puan artması	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 12 puan artması
E. Eurobond Portföyü	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 15 değer kaybetmesi	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 25 değer kaybetmesi

(1) Ticari portföy, gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan menkul değerler ile satılmaya hazır menkul değerlerden oluşmaktadır.

Döviz kuru artışlarının sektöre etkileri hesaplanırken bankaların YPNGP verileri kullanılmış, faiz artışlarının sektöre olan etkilerinin hesaplanmasında ise standart yöntemin tamamlayıcısı olan ve Basel Bankacılık Komitesi'nin uygulanmasını önerdiği yeniden fiyatlandırma yöntemi uygulanmıştır. Bu çerçevede, bankaların yeniden fiyatlandırma dönemine göre 0-1, 1-3 ve 3-6 ay vade dilimlerindeki faize duyarlı aktifleri ve pasifleri arasındaki fark tutarları kullanılmıştır.

Yeniden fiyatlandırmaya dayalı senaryo analizlerinde,

- Bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faiz duyarlılığının analiz dönemi boyunca değişmediği,

- Vadesiz mevduatların faize duyarlı olmadığı,

- Yeni kaynak giriş-çıkışının bulunmadığı ve

- Faiz artışlarının senaryo A'da 3 ay; senaryo B'de 6 ay süreceği,

varsayılmıştır.

Ayrıca, faiz artışlarının ticari portföyde yer alan Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetler ve Eurobond portföyünde yaratacağı değer kayıpları da hesaplanmıştır.

III.2.2.1.1. Kur Artışı

Tablo III.6. Piyasa Riski Senaryo Analizi Sonuçları¹ (Milyon TL)

	Senaryo A			Senaryo B		
	09.08	09	03.10	09.08	09	03.10
A. Kur Artışı						
a. Toplam Kâr (Zarar)	-325,5	123,4	-226,8	-434,0	164,5	-302,5
Kâr (Zarar) /Özkaynaklar (%)	-0,4	0,1	-0,2	-0,6	0,2	-0,3
b. Kâr Eden Bankalar	155,7	277,2	179,1	207,5	369,6	238,8
c. Zarar Eden Bankalar	-481,1	-153,8	-405,9	-641,5	-205,0	-541,2
Zarar Ed. Bank. Zarar Top./Özk. (%)	-1,2	-0,4	-0,6	-1,6	-0,5	-0,8
B. Faiz Artışı						
a. TP	-1.393,8	-941,4	-1.543,1	-1.531,3	-1.401,4	-1.453,7
b. YP	-466,2	-526,6	-575,5	-1.344,1	-1.098,5	-1.309,7
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar) (a+b)	-1.860,0	-1.467,9	-2.118,6	-2.875,4	-2.499,9	-2.763,4
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar)/ Özk. (%)	-2,4	-1,5	-2,0	-3,8	-2,5	-2,6
C. TP Ticari Portföyü						
Faiz Artışı Kaynaklı Değer Azalışı	-2.089,9	-3.221,1	-4.021,8	-3.914,6	-6.046,9	-7.515,5
Faiz Artışı Kay. Değ. Azalışı/Özk. (%)	-2,7	-3,2	-3,8	-5,1	-6,1	-7,2
D. Eurobond Portföyü						
Değer Azalışı	-2.627,6	-2.371,2	-2.655,0	-4.379,3	-3.952,0	-4.425,0
Değer Azalışı/Özkaynak (%)	-3,5	-2,4	-2,5	-6,3	-4,0	-4,2
E. Toplam						
Kâr (Zarar)	-6.902,9	-6.936,9	-9.022,2	-11.603,2	-12.334,2	-15.006,3
Kâr (Zarar)/Özkaynak (%)	-9,1	-7,0	-8,6	-15,2	-12,4	-14,4
Sektörün Mevcut SYR'si (%)	16,0	19,2	18,7	16,0	19,2	18,7
Senaryo son. sektörün yeni SYR'si ² (%)	14,6	17,9	17,1	13,6	16,8	16,0

Kaynak: TCMB

(1) Birleşik Fon Bankası ile T. Kalkınma Bankası, İller Bankası ve Eximbank hariçtir.

(2) Senaryolar kapsamında verilen şoklar sonucu gerçekleşen kâr (zarar)'ın yalnızca sermayeyi etkilediği, risk ağırlıklı aktifler üzerinde etkisi olmadığı varsayılmıştır.

2010 yılı Mart ayı itibarıyla yabancı para pozisyon açığı bulunan bankacılık sektörü, Senaryo A ve Senaryo B sonucunda sırasıyla 226,8 milyon TL ve 302,5 milyon TL zarar yazmaktadır. Şoklar sonucu pozisyon açıklarına bağlı olarak zarar eden bankaların zarar tutarının özkaynakları içindeki payı 2009 yılı sonuna kıyasla bir miktar artarak sırasıyla yüzde 0,6 ve 0,8 düzeyinde gerçekleşmektedir (Tablo III.6).

III.2.2.1.2. Faiz Artışı ve Değer Azalışı

i) 2010 yılı Mart ayı itibarıyla Senaryo A ve Senaryo B sonucunda TP cinsinden faiz gelirlerinde azalış meydana gelmektedir. Türk parasında Senaryo A ve Senaryo B sonucunda faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı artmaktadır. Senaryo A'da meydana gelen faiz gelirlerindeki azalış tutarı 3-6 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasına bağlı olarak şokun 6 ay süreceği varsayımına dayanan Senaryo B'deki azalış tutarının üzerinde gerçekleşmiştir.

Yabancı parada ise faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı Senaryo A sonucunda önemli bir değişim göstermezken, iki kat daha şiddetli faiz şoku uygulanan Senaryo B sonucunda bir miktar artmaktadır.

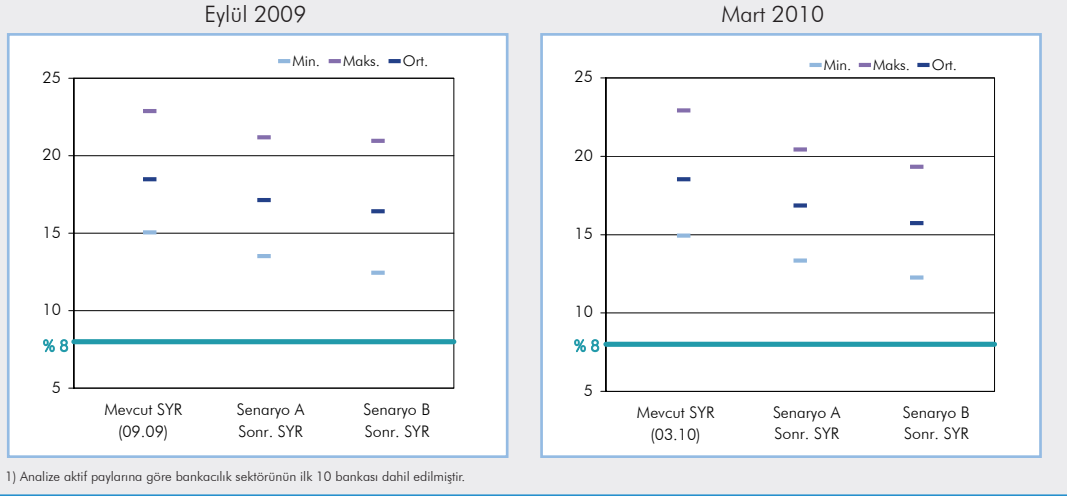
Toplamda faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı her iki Senaryo sonucunda da artmaktadır. Söz konusu artış Senaryo A'da Türk parasından, Senaryo B'de ise sınırlı düzeyde olmakla birlikte, yabancı paradan kaynaklanmaktadır. Senaryo A sonucunda, 2009 yılı sonu itibarıyla yüzde 1,5 olan faiz artışı kaynaklı zararın özkaynaklara oranı, 2010 yılı Mart ayında yüzde 2'ye yükselirken, Senaryo B'de önemli bir değişim göstermemektedir.

ii) Küresel kriz sonrasında bankaların risksiz yatırım aracı olarak gördükleri devlet iç boçlanma senetlerine yönelmelerine ve politika faiz oranlarındaki indirim sürecine bağlı olarak söz konusu senetleri ticari portföylerinde sınıflandırmalarına bağlı olarak bankacılık sektörünün ticari portföyünde artış gözlenmiştir. Dolayısıyla, her iki Senaryo kapsamında verilen şoklar sonucu oluşan değer kaybı ticari portföydeki söz konusu artışa bağlı olarak 2009 yıl sonuna kıyasla yükselmiştir. Faiz artışı kaynaklı değer azalışının özkaynaklara oranı ise Senaryo A ve Senaryo B'de sırasıyla, 2009 yılı sonunda yüzde 3,2 ve 6,1 iken 2010 yılı Mart ayında yüzde 3,8 ve 7,2'ye yükselmiştir.

iii) Eurobond portföyünde doğacak değer kayıpları, 2009 yıl sonu ile karşılaştırıldığında her iki senaryo sonucunda da bir miktar artmaktadır.

Sonuç olarak, 2010 yılı Mart ayı itibarıyla, Senaryo A ve Senaryo B sonucunda ortaya çıkan kayıplar, 2009 yılı sonuna kıyasla artmaktadır. Sektörün SYR'sinde Senaryo A sonucunda 1,6, Senaryo B sonucunda ise 2,7 puan azalış gerçekleşmekle birlikte, sektörün SYR'si yüzde 8'lik yasal rasyo ve yüzde 12'lik hedef rasyonun üzerinde gerçekleşmektedir.

Grafik III.27.
Senaryoların Banka Bazında Etkisi (İlk 10 Banka)¹

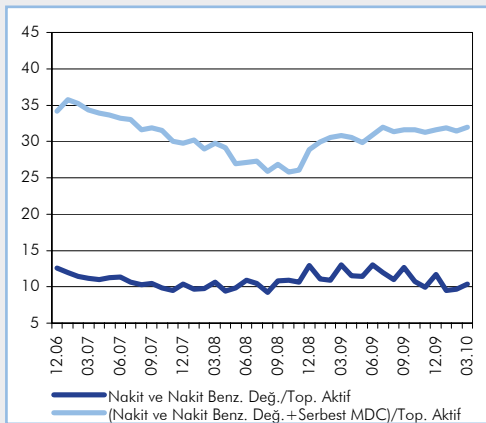

A ve B Senaryolarının aktif paylarına göre ilk 10 bankanın SYR'leri üzerindeki etkileri incelendiğinde, mevcut SYR'deki düşüşe paralel olarak şoklar sonrası SYR'lerin de bir miktar düştüğü görülmektedir. 2010 yılı Mart ayı itibarıyla her iki senaryo sonucunda da minimum SYR yüzde 8'lik yasal rasyonun oldukça üzerinde kalmaktadır (Grafik III.27).

III.3. Likidite Riski

Ülkemiz güçlü bankacılık sistemi ve geçmiş krizlerin tecrübeleri sonucunda oluşturulan esnek ve etkin likidite yönetimi genel çerçevesi ile küresel kriz dönemine oldukça hazırlıklı girmiştir. Küresel krizin derinleşmeye başladığı dönemlerde Türk lirası ve döviz piyasalarına yönelik alınan önlemlerin zamanında ve etkin bir biçimde uygulanmasıyla piyasalardaki terdirlilik ve oynaklıklar önemli ölçüde giderilmiştir.

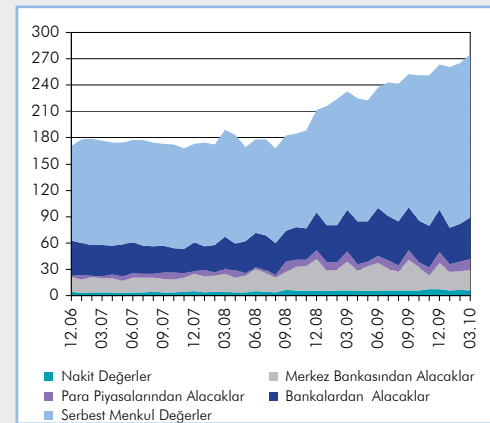
Grafik III.28.
Temel Likidite Göstergeleri (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Nakit ve Nakit Benzeri Değerler=Nakit Değerler + TCMB'den Alacaklar + Para Piyasalarından Alacaklar + Bankalardan Alacaklar.
(2) Serbest MDC=Teminata ve Repo İşlemine Konu Olmayan Menkul Değerler Toplamı.

Grafik III.29.
Likit Aktiflerin Dağılımı (Milyar TL)

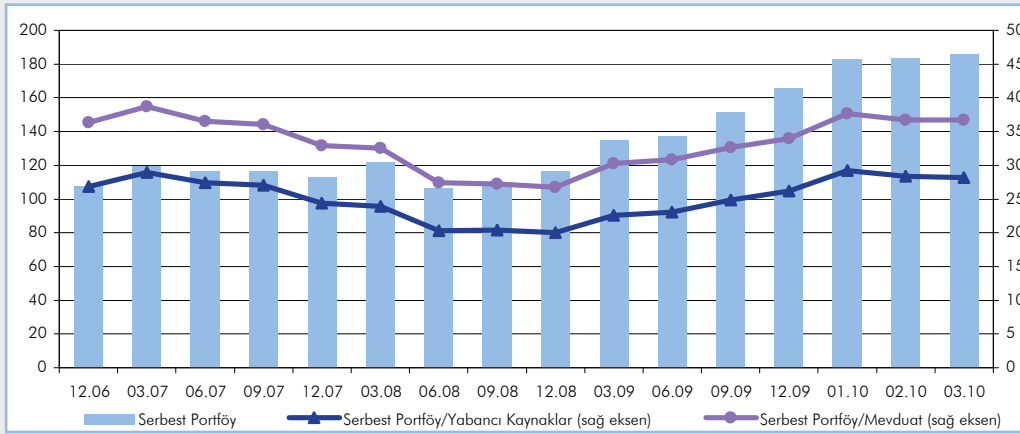
Kaynak: BDDK-TCMB

Bankacılık sektörünün temel likidite göstergeleri incelendiğinde, nakit ve nakit benzeri değerlerden oluşan likit varlıkların toplam varlıklara oranının, genel olarak yatay bir seyir

izlediği gözlenmektedir. Teminata veya repoya konu olmayan serbest menkul değerlerin de dikkate alınması durumunda söz konusu oran, 2008 yılı sonundan itibaren yükselmektedir (Grafik III.28).

Likit aktiflerin en büyük kalemini oluşturan serbest menkul değerlerin son dönemlerdeki artışı dikkat çekmektedir. Özellikle özel bankalar grubunun etkili olduğu bu gelişmede, bankaların devlet iç borçlanma senetlerine yönelmeleri etkili olmuştur (Grafik III.29).

Grafik III.30.
Teminatların Yükümlülükleri Karşılama Oranı¹ (Milyar TL, %)

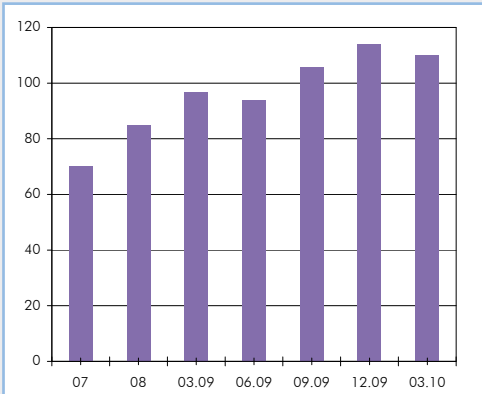

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Bu hesaplama katılım bankaları dahil edilmemiştir.

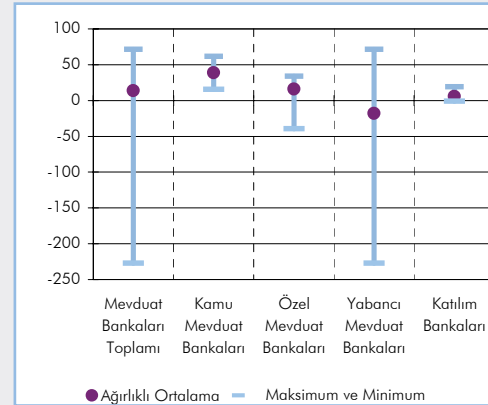
Geçici bir likidite sıkışıklığı durumunda, Merkez Bankası tarafından bankalara likidite temini için kabul edilebilecek teminatlar arasında yer alan serbest menkul değerlerin yabancı kaynaklara oranı ve serbest menkul değerlerin mevduata oranı, 2008 yılı sonundan 2010 yılı Ocak ayına kadar artan bir seyir izlemiştir. 2010 yılı Mart ayında ise söz konusu oranlar, bir miktar azalarak sırasıyla yüzde 28 ve yüzde 37 seviyesine gerilemiştir (Grafik III.30).

Grafik III.31.
Krediye Dönüşmeyen Mevduat (Milyar TL)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.32.
Krediye Dönüşmeyen Mevduat (Mart 2010)^{1,2} (%)

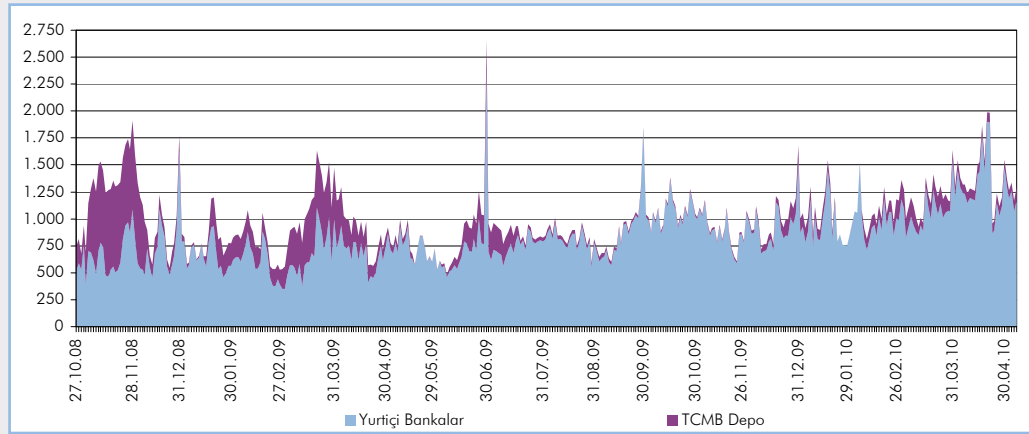
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Krediye Dönüşmeyen Mevduat Oranı = (Mevduat - Krediler) / Mevduat
(2) TMSF bünyesindeki banka dahil edilmemiştir.

Türk bankacılık sektörünün en önemli kaynağı mevduat olup, bu durum bankalararası fonlara olan duyarlılığı kısıtlamaktadır. Sektörün krediye dönüşmeyen mevduatı 2009 yılı Aralık

ayı itibarıyla 114 milyar TL iken, 2010 yılı Mart ayı itibarıyla 110 milyar TL'ye düşmüştür (Grafik III.31). Banka grubu bazında incelendiğinde ise yabancı bankalar grubunun yurtdışı kaynaklı fonlara duyarlılığının diğer gruplara göre bir miktar fazla olduğu görülmektedir (Grafik III.32).

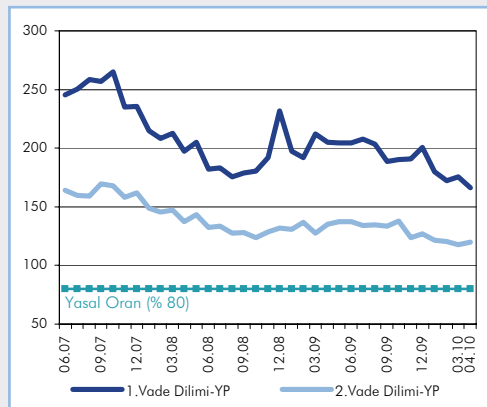
Grafik III.33.
Yabancı Para Bankalararası İşlemler (Milyon ABD Doları)

Kaynak: BDDK-TCMB

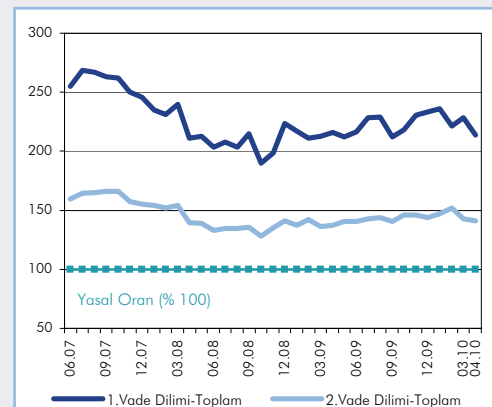
Bankalararası döviz piyasasında döviz likiditesinin akışkanlığının artırılmasına katkıda bulunmak amacıyla 9 Ekim 2008 tarihinde tekrar aracılık faaliyetine başlanan Bankamız döviz depo piyasasındaki işlemlerin, 2009 yılının ikinci yarısından itibaren azalmasıyla bankaların kendi aralarındaki işlemlere geri döndükleri gözlenmiştir (Grafik III.33).

Grafik III.34.
YP Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.35.
Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e göre hesaplanan bankacılık sektörünün likidite yeterlilik oranları, 1. ve 2. vade dilimleri¹¹ için hem toplamda hem de yabancı parada, yasal oranların üzerinde olup, son dönemde 1. vade diliminde görülen azalışın büyük ölçüde swap işlemleriyle ilgili olduğu değerlendirilmektedir (Grafik III.34 ve Grafik III.35).

¹¹ Varlık ve yükümlülüklerden vadeye kalan süresi 0 ile 7 gün arasında olanlar 1. vade dilimini, 0 ile 31 gün arasında olanlar ise 2. vade dilimini oluşturmaktadır.

Kutu 15.**Likidite Yönetimine İlişkin Düzenlemelerdeki Değişiklikler**

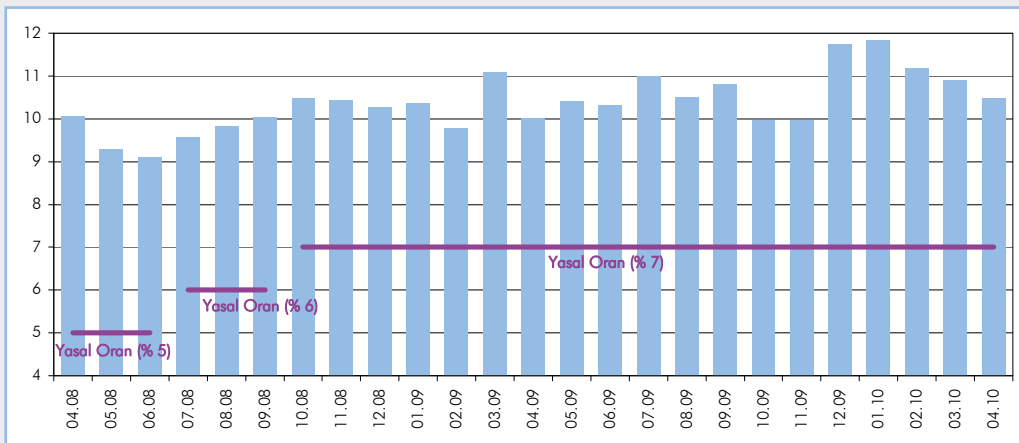
Bankamızca düzenlenen 2005/1 Sayılı Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ'e göre bankaların zorunlu karşılığa tabi yükümlülükleri iki haftada bir cuma günleri itibarıyla hesaplanmakta ve bu yükümlülükler üzerinden hesaplanan zorunlu karşılıklar 14 gün boyunca tesis edilmektedir.

Söz konusu Tebliğ'de yapılan değişiklik ile 08.01.2010 tarihli cetvelden geçerli olmak üzere bir tesis döneminde tutulması gereken Türk parası zorunlu karşılıkların yüzde 10'unu aşmamak koşuluyla; Türk parası zorunlu karşılıkların eksik tesis edilen kısmının bir sonraki dönemde tutulabilmesi, fazla tesis edilen kısmının ise bir sonraki dönem yükümlülüklerine sayılabilmesi imkânı sağlanmıştır.

Öte yandan, Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte yapılan değişiklikle, vadelerine bakılmaksızın stok değerleri üzerinden günlük olarak hesaplanacak likit varlıklara gecelik plasmanlar dahil edilmiş ve stok likidite oranı 11-24.12.2009 döneminden itibaren bir hafta yerine zorunlu karşılıkların tesis dönemini içeren 14 günlük dönem için hesaplanmaya başlanmıştır.

Söz konusu düzenleme değişiklikleriyle, bankaların likidite yönetimlerine esneklik sağlanmıştır.

Likidite yönetmeliği gereğince stok değerler ile yüzde 100 dikkate alınma oranı üzerinden hesaplanan ve asgari yüzde 7 olan stok likidite oranı, zorunlu karşılıkların tesis dönemi ile paralel şekilde 11-24.12.2009 döneminden itibaren 14 günde bir hesaplanmaya başlanması ve gecelik plasmanların aynı dönemden itibaren likit varlıklara dahil edilmesinin etkisiyle yaklaşık bir puan yükseliş kaydetmiştir (Grafik III.36).

Grafik III.36.**Stok Değerler Üzerinden Hesaplanan Varlık ve Yükümlülükler İlişkin Likidite Yeterlilik Oranı (%)**

Kaynak: BDDK-TCMB

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası küresel krizin etkilerinin azalmasıyla birlikte, piyasaları normalleşme sürecine hazırlama amacıyla çıkış stratejilerini açıklayarak uygulamaya koymaya başlamıştır.

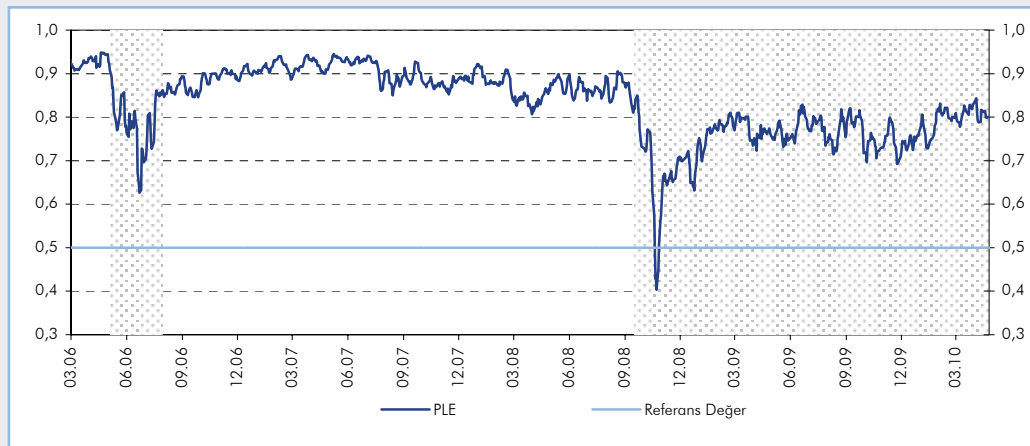
Bankamızca 14 Nisan 2010 tarihinde açıklanan çıkış stratejilerine göre, Türk lirası ve döviz likiditesine ilişkin sağlanan imkanların kontrollü ve aşamalı olarak kriz öncesi seviyelere getirilmesi planlanmıştır. Bu çerçevede,

- Yabancı para zorunlu karşılık oranlarının ölçülü ve kademeli olarak artırılacağı,
  - Gelişmiş ülke merkez bankalarının çıkış stratejilerinin etkileri gözlemlenirken döviz depo piyasasındaki aracılık işlevine son verileceği,
  - Bankaların Bankamızdan döviz borçlanma limitleri çerçevesinde alabilecekleri döviz depolarının vadesinin 3 aydan 1 haftaya indirileceği ve borç verme faiz oranlarının, küresel faiz oranlarındaki gelişmelere bağlı olarak artırılacağı,
  - Türk lirası piyasasına ihtiyaçtan fazla yapılan fonlamanın aşamalı olarak azaltılacağı ve
  - Teknik faiz ayarlaması sürecine geçileceği
- açıklanmıştır.

Döviz likiditesine ilişkin olarak, 2008 yılı sonunda 2 puan azaltılarak yüzde 9'a düşürülmüş olan yabancı para zorunlu karşılık oranı 0,5 puan artırılarak yüzde 9,5 düzeyine yükseltilmiş olup, yabancı para zorunlu karşılık oranında yapılan bu artışla, 14 Mayıs 2010 tarihinde piyasadan yaklaşık 700 milyon ABD doları döviz likiditesi çekilmiştir.

Türk lirası likidite ile ilgili olarak ise Para Politikası Kurulu'nca 18 Mayıs 2010 tarihinde, teknik faiz ayarlaması sürecinin ilk adımının atılması için gerekli koşulların oluştuğu değerlendirilerek, mevcut durumda bir hafta vadeli repo ihalelerinde oluşan faiz oranlarının yüzde 7 civarında dalgalandığı da dikkate alınarak, bir hafta vadeli repo ihalelerinde miktar ihalesi yöntemine geçilmesine karar verilmiş, söz konusu ihalelerin faiz oranı yüzde 7 olarak belirlenmiştir. Çıkış stratejisinin kademeli olarak uygulanmaya devam edilmesi öngörülmektedir.

Grafik III.37.
Piyasa Likiditesi Endeksi¹

Kaynak: İMKB-TCMB

(1) PLE'nin hesaplanma metodolojisi Finansal İstikrar Raporu'nun dokuzuncu sayısında açıklanmış olup, bu grafikte 5 günlük ortalama olarak sunulan PLE'nin artması likiditedeki artışı göstermektedir.

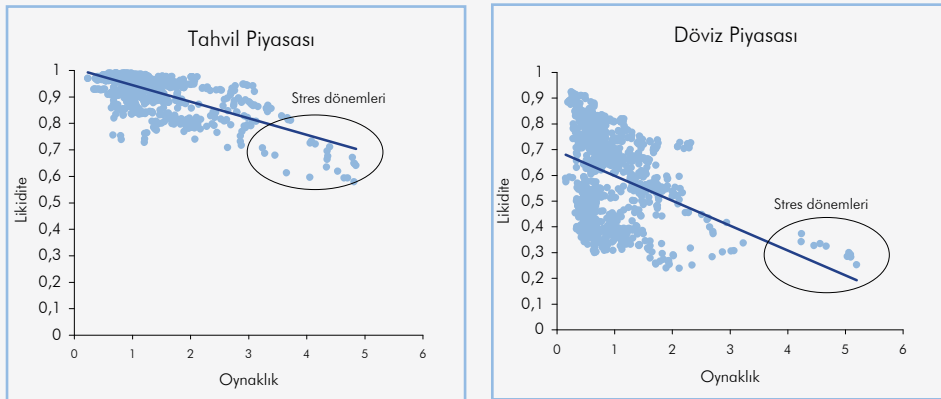
Küresel piyasalarda yaşanan olumsuzlukların ülkemiz finansal piyasaları üzerindeki etkileri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın almış olduğu likidite önlemleri sayesinde kısa sürede telafi edilmiş ve piyasa likiditesi endeksinin beş günlük ortalaması referans değer olan 0,5'in altına düştüğü küresel krizin yoğunlaştığı dönemden hemen sonra hızla yükselmiştir. Ancak, özellikle Euro bölgesinde son dönemde yaşanan mali sorunlar ve bu ülkelerin riskliliğinin de artması sebebiyle finansal piyasalardaki hassasiyetin bir süre daha devam edebileceği düşünülmektedir (Grafik III.37).

Kutu 16. Piyasa Likiditesi ve Oynaklık İlişkisi

Bilindiği gibi, finansal sistemin işleyişi büyük ölçüde piyasaların işleyişine bağlıdır. Piyasa likiditesindeki ani azalışlar uzun vadede reel ekonomiyi olumsuz etkileyebileceğinden, politika yapıcılarını piyasa likiditesinin teminine yönelik olarak piyasalara müdahale etmek durumunda kalabilmektedirler. Bu çerçevede, piyasa likiditesinin önemi dikkate alınarak, finansal piyasalardaki stres durumu ile piyasa likiditesi birlikte değerlendirilmiştir.

Piyasa likiditesini belirleyen faktörler, stres durumunda ve normal piyasa koşullarında birbirlerinden farklılık göstermektedir. Stres durumlarında, risk yönetimi uygulamaları, fonlama likiditesi kısıtları ve karşı taraf riskine yönelik endişeler ön plana çıkmaktadır. Piyasa likiditesi fiyat aralıklarındaki açılmaya bağlı olarak azaldığında, varlık fiyatları önemli ölçüde etkilenebilmektedir. Diğer yandan, fiyatlardaki aşırı hareketler işlemlerde azalışlara neden olabilmekte, bu durum da piyasa likiditesindeki azalışı beraberinde getirebilmektedir. Böylece, likiditedeki azalış ile fiyat dalgalanmaları birbirlerini etkileyen bir süreç içine girebilmekte ve piyasalar kaynakların ve riskin dağılımını etkin bir şekilde sağlayamayabilmektedir. Dolayısıyla, piyasalarda stresin uzun süreli bir şekilde artması finansal sistem için ciddi bir maliyet doğurabilmekte, finansal istikrarsızlığa neden olabilmekte ve reel ekonomiyi olumsuz etkileyebilmektedir¹.

Grafik 1.
Likidite ve Oynaklık İlişkisi

Kaynak: TCMB, IMKB

Bu kapsamda, piyasalarda ortaya çıkan belirsizlik dönemlerinde piyasa likiditesinin azalışı, piyasalardaki oynaklığın ise artış gösterdiği dikkate alınarak, PLE'ye konu olan tahvil ve döviz piyasaları likidite ve oynaklık ilişkileri açısından ele alınmıştır. Özellikle kriz dönemlerinde paralel hareket eden bu iki göstergiyi incelemek adına, likidite göstergesi için PLE'nin alt

göstergelerinden olan görelî fiyat aralığı, oynaklık göstergesi için ise fiyat değişimlerinin standart sapması kullanılmıştır. Görelî fiyat aralığı en iyi alış-satış fiyat teklifleri arasındaki farkın, bu tekliflerin ortalamasına bölünmesiyle hesaplanmıştır. Uygun bir dönüştürme sonucu likidite göstergesinin artması likidite artışını göstermektedir.

Serpmе grafiklerinden görüldüğü üzere, normal piyasa koşullarında oynaklık ve likidite arasındaki ilişki belirgin olmamakla birlikte, stres dönemlerine karşılık gelen uç değerler bu ilişkiyi güçlendirici etki yaratmaktadır. Bu durum, daha çok likidite ve oynaklığın her ikisini de etkileyen faktörlerin özellikle stres dönemlerinde aynı yönlü hareket etmelerinden ve diğer faktörlere göre daha çok ön plana çıkmalarından ileri gelebilmekte ve ilişkinin doğrusal olmama eğilimini artırabilmektedir. Piyasa likiditesinin yüksek olduğu dönemlerde, yeni bilgi girmediği varsayımı altında, bir varlığın yakın zamanda işlem gördüğü fiyata yakın bir fiyattan işlem görmesi beklenmektedir. Ancak, piyasa likit olsa da, yeni bilgi girişi nedeniyle fiyatlarda sıçramalar olabilmektedir. Böyle bir durumda, oynaklık, piyasanın likit olmamasından değil yeni bilgi akışından ileri gelebilmektedir. Diğer bir deyişle yüksek oynaklık her zaman düşük likidite anlamına gelmeyebilir^{2,3}. Diğer yandan, fiyat aralıklarındaki genişlemeler fiyatları fazla etkileyebilmekte ve oynaklıktaki artış sınırlı kalabilmektedir.

(1) Market Distress and Vanishing Liquidity: Anatomy and Policy Options, Claudio Borio (2004), BIS.

(2) Liquidity Risk and Banks' Bidding Behavior: Evidence from the Global Financial Crisis, Gersl & Komarkova (2009) , Czech Journal of Economics and Finance.

(3) Trends in the Liquidity of Hungarian Financial Markets – What does the MNB's New Liquidity Index Show?, Páles & Varga (2008), MNB.

Kutu 17. Küresel Likidite Standardının Oluşturulması

Küresel kriz öncesinde dünyada yaşanan likidite bolluğuna bağlı olarak bankalar likiditeyi veri kabul etmiş, işlemlerinde karmaşık yapılandırılmış ürünlere ve toptan fonlanmaya ağırlık vermiş, gerek varlık, gerekse fonlama piyasaları uzun bir dönem boyunca likit olduğundan temel varlık ve fonlama piyasalarının çalışmamasına yönelik stres senaryolarını, kredi, piyasa ve likidite riskleri arasındaki etkileşimi ve uzun dönemli likidite sıkıntısına yönelik senaryoları gözardı etmişlerdir. Bu nedenlerle, bankacılık sektörü finansal krize yeterli likidite yedekleri olmadan girmiş ve sonuç olarak merkez bankaları tarafından piyasalara önemli miktarda likidite enjeksiyonu yapılması gerekmiştir.

Basel Komitesi, likidite riski yönetimine ilişkin eksiklikler ve finansal krizden çıkarılan dersler paralelinde, likidite riskinin düzenlenmesi, gözetimi ve yönetimine ilişkin uluslararası çerçevenin güçlendirilmesi için bir program uygulamaya koymuştur. Bu program kapsamında Komite, sınır ötesi bankaların likidite düzenlemesi için küresel bir standart geliştirmeye çalışmaktadır. Standardın amacı likidite riski gözetiminin küresel boyutta uyumu ve sağlamlığının güçlendirilmesidir.

Söz konusu standarda ilişkin taslak doküman Aralık 2009'da BIS'in internet sayfasında yayımlanarak görüşe açılmıştır. Dokümana göre bankalar, belirlenen bir likidite stresi senaryosu dahilinde, 30 günlük bir dönemde ortaya çıkabilecek likidite ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde,

teminat olarak kullanılmamış, likiditesi yüksek varlık bulundurmamak zorundadır. “Likidite karşılama oranı” olarak adlandırılan orana göre likit varlıkların 30 gün içinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarına oranının yüzde 100 ve üzeri olması gerekmektedir. Rasyonun payı likit varlık olarak tanımlanan varlıkların piyasa değerinin toplamından oluşmaktadır. Rasyonun paydasında ise nakit girişlerinin iskonto oranları ile çarpımı ile bilanço içi ve bilanço dışı işlemlerden kaynaklanan ve 30 gün içinde gerçekleşmesi beklenen nakit girişlerine iskonto oranları, bilanço içi ve bilanço dışı işlemlerden kaynaklanan ve 30 gün içinde gerçekleşmesi beklenen nakit çıkışlarına ise kaçış oranları uygulanmaktadır. Nakit çıkışlarının söz konusu oranlarla çarpılması sonucu elde edilen tutardan nakit girişlerinin iskonto oranlarıyla çarpılması sonucu elde edilen tutar düşülerek net nakit çıkışlarına ulaşılmaktadır.

Likidite karşılama oranının yanısıra, likidite karşılama oranını desteklemek, yapısal likidite uyumsuzluklarını sınırlandırmak ve çekirdek fonlamayı belirli bir düzeyin üzerinde tutmak amacıyla “net istikrarlı fonlama oranı” adı altında ek bir oranın bankalarca tutturulması gerekmektedir. Buna göre bir bankanın mevcut istikrarlı fonlama tutarının ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına oranı 1’den büyük olmalıdır. Mevcut istikrarlı fonlama tutarı sermaye, etkin vadesi 1 yıldan fazla olan yükümlülükler ve vadesiz mevduatlar, vadesine bir yıldan az kalan mevduatlar ve finansal olmayan kuruluşlardan elde edilen ve vadesine bir yıldan az kalan fonların belirli bir oranının toplamından oluşmaktadır. İhtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarı ise likide edilebilme kapasitelerine göre, varlıkların en likitten en az likide göre sınıflandırılarak belirli oranlarla çarpılmaları sonucu elde edilmektedir. Örneğin devlet borçlanma senetlerine %5 oranı uygulanırken, maddi duran varlıklara %100 oranı uygulanmaktadır. Bu durumda devlet borçlanma senetlerinin yalnızca %5’inin istikrarlı fonlamayla fonlanması gerekirken, maddi duran varlıkların tamamının istikrarlı fonlamayla fonlanması gerekmektedir. İhtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarının elde edilmesinde bilanço dışı işlemlerden kaynaklanacak istikrarlı fonlama tutarı ihtiyacı da toplama dahil edilmektedir.

Standartlara ilişkin olarak konsültasyon süreci 16 Nisan 2010’da son bulmuş olup, Komite taslağa ilişkin görüşleri değerlendirmektedir. Konsültasyon sürecinin yanısıra küresel likidite standardının bankalar üzerindeki etkisinin anlaşılması amacıyla “Sayısal Etki Çalışması” başlatılmıştır. Öte yandan, Komite bünyesinde likidite standardının makroekonomik etkisinin ve küresel likidite standardına tabi olmayan sektörler üzerindeki etkisinin analiz edilmekte olduğu bir çalışma da yürütülmektedir. Söz konusu çalışma sonuçları, Sayısal Etki Çalışması’nın sonuçları ve konsültasyondan elde edilen görüşler dikkate alınarak kalibre edilecek olan küresel likidite standardının 2010 yılı sonu itibarıyla nihai halini alması, 2012 yılında ise uygulamaya geçmesi hedeflenmektedir.

III.4. Finansal Sağlık Endeksi

Finansal Sağlık Endeksi (FSE), bankacılık sektörünün finansal yapısının sağlamlığının ne yönde hareket ettiğine ilişkin bir “bileşik gösterge” oluşturmak amacıyla hesaplanmaktadır. Endeksin oluşturulmasında; aktif kalitesi, likidite, kur riski, faiz riski, kârlılık ve sermaye yeterliliği endeksleri üzere altı alt endeks kullanılmıştır. Her bir alt endeks için de bankacılık sektörünün risklerini ve kırılganlıklarını yansıtacak rasyolar seçilerek, bunlar belli ağırlıklar çerçevesinde endeksi oluşturmuştur (Tablo III.7).

Tablo III.7 Finansal Sağlamlık Alt Endeksleri

	Göstergeler	Endekse Etkinin Yönü	Ağırlık
Aktif Kalitesi	Brüt Takipteki Alacaklar / Brüt Kredi	negatif	0,33
	Net Takipteki Alacaklar / Özkaynaklar	negatif	0,33
	Duran Aktifler/Toplam Aktifler ¹	negatif	0,33
Likidite	Likit Aktif / ToplamAktif ²	pozitif	1,00
Kur Riski	Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu/Özkaynaklar ³	negatif	0,50
	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu/Özkaynaklar ^{3,4}	negatif	0,50
Faiz Riski	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
Kârlılık	Net Kâr / Toplam Aktif	pozitif	0,50
	Net Kâr / Özkaynaklar	pozitif	0,50
Sermaye Yeterliliği	Serbest Sermaye / Toplam Aktif ⁶	pozitif	0,50
	Sermaye Yeterliliği Rasyosu	pozitif	0,50

(1) Duran Aktifler; iştirak, bağlı ortaklık, elden çıkarılacak kıymetler, sabit kıymetler ve net takipteki alacaklar toplamından oluşmaktadır.

(2) Likit Aktifler; nakit değerler, Merkez Bankası, piyasalar, bankalar ve ters repo işlemlerinden alacaklar toplamından oluşmaktadır.

(3) Özkaynaklar, yasal özkaynak tanımını olup, bilançonun pasifinde yer alan özkaynak tanımından farklıdır. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(4) Bilanço içi yabancı para pozisyonu ile bilanço dışı kalemlerin toplanması ile yabancı para net genel pozisyonu elde edilmektedir. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(5) Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(6) Serbest sermaye, özkaynak tutarından duran aktiflerin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

FSE'yi oluşturan alt endeksler incelendiğinde (Grafik III.38);

i. Aktif Kalitesi Endeksi: 2008 yılı sonunda 122 olan aktif kalitesi endeksi, 2009 yılında düşüş eğilimine girmiş ve yıl sonunda 119,9 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu endeks, 2010 yılı ilk üç ayında artış eğilimine girerek, Mart ayında 120,6'ya yükselmiştir. Bu gelişmede temel olarak takibe dönüşüm oranındaki azalma etkili olmuştur.

ii. Likidite Endeksi: 2009 yılı sonunda 81,6 olan likidite endeksi, 2010 yılı Mart ayında 76,7'ye gerilemiştir. Endekste bu azalışta, endeksi oluşturan likit aktiflerin toplam aktiflere oranının son üç aylık dönemde yüzde 11,7'den yüzde 10,3'e düşmesi etkili olmuştur.

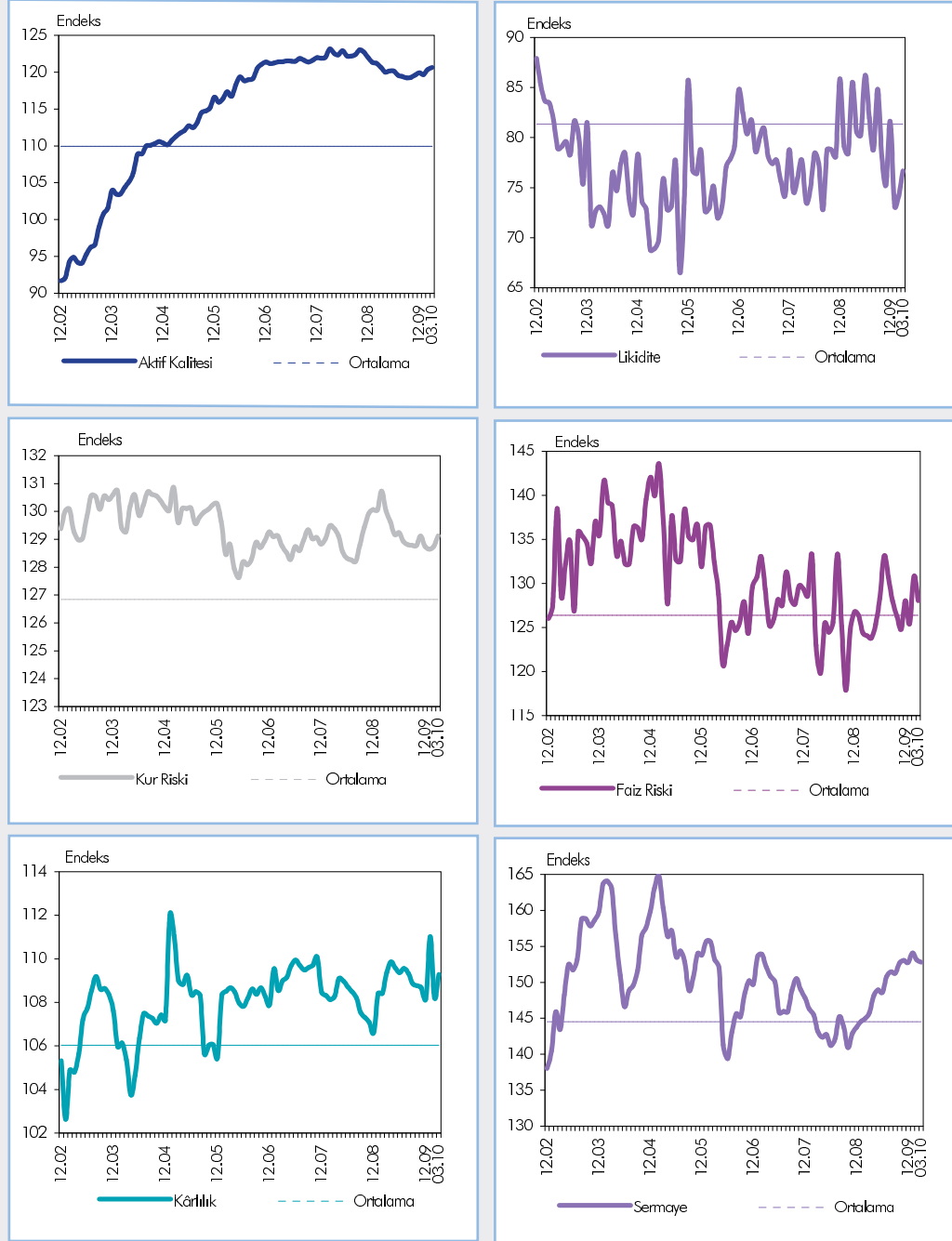
iii. Kur Riski Endeksi: 2009 yılı Mart ayından itibaren bilanço içi pozisyonların tekrar açılmaya başlaması ile birlikte aşağı dönen kur riski endeksi, 2009 yılı sonunda 128,7 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılı Mart ayında ise bilanço içi açık pozisyondaki sınırlı azalış nedeniyle endeks, 129,1'e yükselmiştir.

iv. Faiz Riski Endeksi: 2008 yılı Aralık ayında 126,8 olarak gerçekleşen faiz riski endeksi, 2009 yılı sonunda Türk parası cinsinden 1 aya kadar faize duyarlı aktifler ile pasifler arasındaki farkın özkaynaklara oranının gerilemesi sonucunda iyileşme göstererek 128,1 seviyesinde gerçekleşmiş ve 2010 yılı Mart ayında aynı seviyeyi korumuştur.

v. Kârlılık Endeksi: 2009 yılında faizlerdeki düşüşün etkisiyle artan net faiz marjına paralel hızlı bir toparlanma eğilimine giren kârlılık endeksi yıl sonunda 108,2 değerini almıştır. 2010 yılının ilk üç ayında ise karşılık giderlerindeki azalışın da etkisiyle artmaya devam etmiş ve 109,3 seviyesine yükselmiştir.

vi. Sermaye Yeterliliği Endeksi: 2008 yılı Ekim ayından beri artış eğiliminde olan sermaye yeterliliği endeksi, 2009 yılı içinde de sermaye yeterliliği rasyosu ve serbest sermayenin toplam aktiflere oranındaki artışa bağlı olarak yükselişine devam etmiş ve yıl sonunda 152,7 değerine ulaşmıştır. Endeks, 2010 yılı Mart ayında da yaklaşık aynı seviyeyi korumuştur.

Grafik III.38.
Finansal Sağlamlık Alt Endeksleri¹ (1999=100)

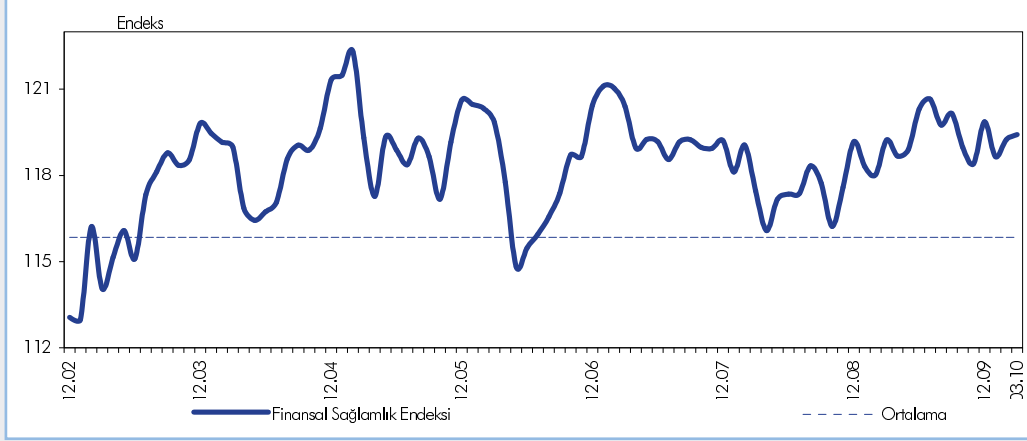

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Kullanılan ortalamalar, ilgili alt endekslerin Aralık 1999– Mart 2010 ortalamasıdır.

Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlediğimiz Finansal Sağlamlık Endeksi, 2008 yılı sonu değeri olan 119,2 seviyesinden, sermaye yeterliliği endeksi, kârlılık ve faiz riski endekslerindeki artışa bağlı olarak 2009 yılı sonunda 119,9'a yükselmiştir. 2010 yılı Mart ayında ise likidite endeksindeki düşüşün etkisiyle sınırlı bir azalış göstererek 119,4'e gerilemiştir (Grafik III.39).

Grafik III.39.
Finansal Sağlık Endeksi¹ (1999=100)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Kullanılan ortalama, finansal sağlık endeksinin Aralık 1999-Mart 2010 ortalamasıdır.